

CHRISTOPHORI

A COSTA, MEDICI

ET CHEIRVRGI

*Aromatum & medicamentorum
in Orientali India nascentium*

LIBER:

PLVRIMVM lucis adferens iis quæ à Doctore
GARCIA DE ORTA in hoc ge-
nere scripta sunt.

CAROLI CLVSII ATREBATIS *opera ex
Hispanico sermone Latinus factus, in Epitomen
contractus, & quibusdam notis illustratus.*

ANTVERPIÆ

Ex officina Christophori Plantini.

M. D. LXXII.

THE HISTORY OF

THE MEDICAL

ARTS IN

THE UNIVERSITY OF

EDINBURGH

BY

JOHN HUNTER

ESQ.

OF THE FACULTY OF

PHYSIC IN

EDINBURGH

1764

Printed by

J. BELL

in St. Paul's Church-Yard

London

1764

Price 1s.

1764

1764

1764

1764

ILLVSTRISSIMO³

PRINCIPI AC DOMI-
no D. Wilhelmo Landgrauio Haf-
sæ, Comiti in Catzenelnbogen,
Dietz, Zigenhain & Nidda, &c.

Carolus Clusius A.

PRODIT in lucē ante
bienniū, Illustrissime
Princeps, CHRISTO-
PHORI A COSTA Burgensis in
Hispania Medici liber, aroma-
tum & simplicium quorundam
medicamentorum in India na-
scentium historiam complectēs.
Eum superiore anno in Bri-
tānica mea peregrinatione ami-
ci cuiusdam opera nactus, non
modò auidè percurri, sed utilita-
tem etiam allaturum censui iis
qui Hispanici sermonis ignari
A 2 sunt,

sunt, si latinum facerem. Quam
fanè prouinciam vt susciperem,
impulit me natura, quæ simi-
lium rerum cognitione mirificè
semper oblectata fuit.

V E R V M, cùm totam histo-
riam cum iis quæ G A R C I A S A B
O R T A multis antè annis in eo
genere cōmentatus est, diligen-
tiùs confero, pleraque ferè om-
nia ex illis desumpta esse depre-
hendo. Quamobrem & inanem
fore laborem, necnon lectori fa-
stidium pariturum existimaui,
si, quæ in Aromatum historia
G A R C I A E extāt, hīc retexerem.

S E R I E M itaq; capitum im-
mutans, quæ admodum confusa
erat, & totum opus in Epitomen
contrahēs, ea duntaxat latio do-
naui,

naui, quæ apud G A R C I A M non extare, aut paulò aliter ab eo describi animaduerti.

I C O N E S præterea, quas ad viuum expressisse passim gloriatu, suis locis insperferat, reieci, quoniam planè ineptæ essent, & nihil minus, quàm legitimas stirpes referret: vti ex vnica Caryophyllorū arboris effigie (quam idcirco intuli, vt cum legitima, G A R C I A E adiecta, conferre liceat) quilibet iudicare poterit.

Q V I B V S D A M insuper notis nonnulla capita illustraui, vt in hoc genere soleo, præsertim cùm quid simile, vel etiam diuersum apud alios Auctores legere memin, aut ipsa experientia didici.

T E N V E M porrò hunc labo-

A 3 rem

6 EPISTOLA DEDICATORIA.
rem Illustrissimã V. C. benignè
suscepturam certò statuens, ip-
sius nomini cõsecrare non sum
veritus, cùm quòd *Βοτανικῶς* stu-
dio summoperè delectetur, tum
vt aliquod saltem grati mei erga
ipsam animi specimen extaret,
pro singulari illa qua me proxi-
mè Cassellis excepit, humanita-
te, atque insigni qua disceden-
tē prosequutus est munificentia.

DEVM autē opt. max. oro, vt
Illustrissimę V. C. omnia prospe-
ra elargiri dignetur. Viennę Au-
strię Cal. Ian. M. D. LXXII.

CHRISTIANUS

CHRISTOPHORVS A

COSTA CHRISTIANO ET

PRVDENTI LECTORI.

OMNES homines scire desiderant, inquit Philosophus principio Metaphysices. Tanti apud me fuerunt ponderis ea verba, beneuole lector, vt, relicta patria, per varias regiones & prouincias, sapientes & curiosos quærere instituerim, à quibus singulis diebus aliquid noui ediscere possem: quæadmodum olim fecerunt multi prudentes viri, referente D. Hieronymo in Bibliorum præfatione ad Paulinum.

CVPIDVS itaque fructum aliquem colligendi ex meis longis peregrinationibus, cura fuit, vt diuersis in regionibus & prouinciis, plantarum, quas Deus ad humanam salutem creauit, varietatem obseruarem.

PORRO in Orientali India, in D. Garciam de Orta, Medicum Lusitanum incidi, virum grauem, rari & excellentis ingenij, cuius laudes prætereo, quoniam tantæ sunt, vt cum multas enumerasse existimarem, multò plures me subterfugerent.

SCRIPSIT is librum Lusitanico sermone, cui titulum fecit *Colloquia de Simplicibus, Aromatibus, & Medicamentis India*

dia, tum de quibusdam fructibus istic nascentibus. Ut autem eo libro de variis medicamentis, plantis & aliis rebus humanæ salutis necessariis agit: nonnulla etiam vsibus humanis inutilia attingit, Dialogismorum natura ita postulante, vbi collocutores plerumque diuertere, & extra septa ferri consuevere. Sed & plurimi errores passim occurrunt, quos tametsi Auctoris existimatio & laus ipsi tribuēdos minimè patiatur, sed typographi & operarum (quæ in ciuitate Goa, vbi ille scripsit, non adeò cultæ & expolite inueniuntur vt in his regionibus) potius negligentia: lectori tamē molestiā & tædiū pariunt. Aliud præterea libro deest, quò minus omnibus numeris absolutus censeatur, nimirū picturæ & platarū de quibus agit effigies: quas grauioribus & maioris momenti, vt credibile est, rebus occupatus, inserere nō potuit.

CETERVM nostris hominibus eum librum multum profuturum existimabam, si ad earum rerum quæ in eo bonæ continentur, notitiā perducerentur, subiectis ob eorū oculos exemplis & picturis: neminem autem id facile præstare posse, nisi qui eas suis oculis conspexisset, & expertus esset. Itaque patriæ prodesse cupiens, & in meos proximos amore compulsus, eum laborem in me recipere, & singulas stirpes integras ad viuum exprimere constitui, multis aliis rebus additis, quas ipse conspexi, Doctor verò
de Or-

de Orta ob iam dictas causas non potuit.

NON me fugit quanto me periculo exponam, præsertim hoc sæculo, quo hominum nequitia plurimum imperat, & ea plerunque reprehendere solet quæ non intelligit. Sed id me consolatur, quòd plurimos sapientes viros eodem vado trāsisse certū sit: quos si eiusmodi metus deterruisset, multa hodie ignoraremus, quæ summa industria, ingenij felicitate, & diligentia, in bonarū literarum cōmodum posteritati reliquerunt.

ET licet cum iis minimè sim cōparandus, meaq; audacia eo maior appareat, quòd de nonnullis erroribus agere instituā, qui inter Græcos, Arabes, & Latinos circa plantarū & aromaturū cognitionē cōmissi sūt, partim eorū negligētia, partim etiā quòd eorū medicamentorū natales cōspicere nō potuerint, sed ex incertis aliorum relationibus dūtaxat exceperint: venia tamē non indignus cēsebor, si de his quæ meis oculis cōspexi, certissima & verissima hoc libro cōprehendere coner.

VT verò hunc laborem susciperem, gloriæ cupido non me impulit, aut vt doctrinæ maior laus quàm mereor mihi tribueretur: sed vnicus mihi scopus fuit, vt tuis cōmodis sincerè inseruirem. Certò autē mihi persuadeo, etiā si vtilitatē minus fortè laudes, boni tamen consulturū diligentia & laborē, neq; improbaturū meum animū, qui tam lōgis & variis peregrinationibus ea cōspicere volue-

rim, quæ alij ex solo auditu descripserunt.

N E C inficias eo, quin hæc elegãtiore stilo tradi queant: verùm certã veritatẽ expolitis verbis longè præferendã esse censeo. Eam ob causam te rogo meam voluntatẽ, vti decet, excipias, neque operis exiguitate mouearis: nam licet moles exigua sit, magna tamen in eo continentur. Quod si quædã occurrent, quæ tuo palato nõ arrideant, ea tanquã prudens omittito, & illud cogitato me tibi soli non scribere, totq; esse opiniones quot sunt homines: namq; fieri poterit, vt quæ tibi ingrata erunt, alij probent. Id si effeceris, curabo vt aliũ maiorẽ librũ in mediũ proferam, reliquas herbas, stirpes, fructus, aues, animaliaque cum terrestria tum aquatica, quæ in illis prouinciis, tum etiam in Perside & Chinarũ regione inueniũtur, hæctenus ad viuum non expressa, & de quibus parum admodum scriptũ est, cõplectentẽ: alia item obseruatione digna, quæ tibi forsità magis arridebunt.

F I N E M itaq; faciam, in omnibus doctorum virorũ & candidi lectoris censuræ me subiiciens, qui ea duntaxat quæ norunt, aut quæ decet reprehẽdere solent. Eos verò qui inuidiæ stimulis agitati contrarium facient, obsecro, vt sumpto calamo primũ aliquid scribant quod in lucem proferant: tum demum enim intelligent, quanto facilius sit carpere, quàm bene scribere quod omnium oculis exponendum est. V A L E.

CHRI-

CHRISTOPHORI

A C O S T A

Aromatum liber.

DE ALOE.

F

FOLIORVM Aloës vsus familiaris admodum est ad aluum purgandam in prouincia Malabar; exhibenturq; sine metu non modò pueris, sed etiam grauidis mulieribus in hunc modum:

Foliorum Aloës vsus.

Malabar prouincia.

FOLIORVM vncias tres in frustra secant, & additis duabus drachmis crassioris salis, lento mitiq; igne coquuntur donec feruere incipiant, colantur, colatura additur sacchari vncia vna, totaq; nocte sub dio relinquitur; postridie manè circiter sextam propinant frigidam istam aquam ei quem purgare volunt, somnoq; abstinere iubent, deambulationem verò per cubiculum permittunt, vt celerius medicamentum operetur: tribus deinde horis ab aqua hausta, quatuor vncias iusculi gallinacei cum aliquot granis Masticis exhibent: post horam edit & bibit vinum dilutum. Porro augetur vel minuitur dosis foliorum & colatura pro eorum qui id medicamentum sumpturi sunt natura & viribus: neq; minus familiaris est hec purgandi ratio (præsertim delicatulis) quàm Manna aut Canna fistula recens pulpa; & quod magis mirum est, reliqua officinarum medicamenta præ isto respuunt.

Foliorum Aloës confectio ac dosis.

Et eã sumendi ratio.

CETERVM eodem ordine, quo nos in Europa, Indici Medici purgantia medicamenta exhibere solent, siue solidioris, siue liquidioris sint substantiæ, videlicet ipsa auro-
ra, &

4. Primi.

Quæ possunt
id medica-
mentum e-
tiam iuuare.

ra, & deinde quinq; horis ab esu, potu, & somno abstinent. Quo tempore si non purgabitur eger, ex Auicennæ præcepto Mastiches drachmas duas stillatitia rosarum aqua dissolutas ad roborandum ventriculum dant, aluumq; inungunt bubulo felle, lineosq; pannos felle madentes ventri imponunt, ad proritandam expultricem facultatem, si necesse sit. Si verò bene purgabitur, post quinque illas horas à sumpto medicamento, tres vncias iusculi gallinacei tepidi exhibent, præterea nihil; deinde vt aliquantulum dormiat permittunt, & paululum aquæ rosacæ bibat: etenim à somno subsequi solet commoda purgatio, atque plurimum roborari asserunt facultates naturales, iusculo illo, somno, & aqua rosacæ. Nam si liberalior permetteretur pastus, naturalis facultas in eo concoquendo occuparetur, tardioremq; purgationem moliretur.

HIC est vsitator medicandi modus inter eruditiores Medicos earum Prouinciarum, qui rationi maximè consentaneus est: etenim fel foris adhibitum solutiuum est, irritando expultricem facultatem. Carnium verò esus non concessus fulcitur auctoritate Auicennæ.

223. tract.
2. cap. 23.

DE OPIO.

Opij vsus,
vbi & cuius
rei commo-
dus.

VVLGATISSIMVS est apud Aphricanos & Asiatcos Opij vsus: & eius esui ita assueuerunt, vt etiam abstinere eo nequeant sine manifesto vite discrimine. Id ipsa experientia comperi dum Indico mari in Lusitaniam redirem. Etenim eadē nauī vehebantur captiui Turcus quidam natus in Aden, & alij quidam cum Turci, tum Persæ & Arabes, qui clam aliquantulum Opij secum detulerant, quo propter penuriam veluti medicamento vsi erant. Eo absumpto, Turcus ille Adensis ad me, Heus tu, inquit, quandoquidem curandorum ægrorum in hac nauī prouincia tibi data est, certò scias, nisi mihi & meis sodalibus Opium prebueris,

præbueris, biduū nos non superuicturos. Cū verò negarem Opium me habere, respondit: Illud ergo esto vnicum remedium, quo nos, qui Opij esui assueuimus, liberari queamus, si singulis diebus manè vnicuique puri vini haustum propines, licet nobis admodum arduum sit & tædiosum, quòd nostræ legi aduersetur: sed quoniam nostræ salutis ex eo dependeat, necessariò ferendum est. Ex illius itaque præscripto vinum omnibus dedi, liberatiq; sunt, & intra mensis spacium, vinum amplius gustare noluerūt, nec illis obsuit Opij defectus, cuius vsus iam in desuetudinem abierat: imò cū illis deinde & vinum & etiam Opium dare vellem, neutrum cupuerunt.

DE LACCA.

LACCAM verò in puluerem redigere solent eius regionis incolæ, deinde colliquare admiscereq; quem cupiunt colorem, rubrum, viridem, nigrum, luteūmve; postea vel in bacillos tenues conformant, quales sunt qui in Hispanias adferuntur ad obsignandas literas, vel in maiores & crassiores, ad vsus mechanicos. Nam qui torno lecticas, sedes, vel alia quæuis ex ligno cōficiunt, si colore inficere cupiunt, solent ea in torno versare, crassioresq; bacillos Laccæ admo- uere, qua celeri illo motu liquecente ligna elegantē Laccæ colorem recipiunt multis annis durabilem.

AURI fabri autem & argenti fabri vasa sua vacua (vt firmiora, elegantioraq; reddant) Laccæ puluere implere solent, eaq; deinde igni admouere vt Laccæ liquecat, postremò refrigerari sponte sinunt, vel aquæ immergunt.

CETERVM adulteratur interdum resina & cera: sed adulteriū facile deprehenditur ex odore & mollitie si frangatur aut vratur.

PORRO Laccam non esse Dioscoridis Caucamum, vt Serapio arbitratur, Amatus Lusitanus Commentariis in primum

Laccæ conficiendæ ratio.

Et eius utilitas.

Quomodo adulteretur.

Laccæ nō est Dioscoridis Caucamum

14 CHRISTOPHORI A COSTA
primum librum Diosc. enarrat. 23. probè annotavit, ubi duo
Lacca genera describit his verbis.

Caucamum
à Lacca di-
gnosendi
ratio.

Dialacca.

Lacca artifi-
cialis

Et eius usus.

QVICVMQVE Caucamum Laccam esse putarunt,
mirè errare deprehenduntur: cum Caucamū gummi odori-
ferū sit, Lacca verò siue commansa, siue suffimentis expetita
inodora percipiatur: quam hodie Lusitani ex India adferūt
rubram, translucidam, tincturis præcipuè de seruientem (&
ex ea Officinæ compositionem quandam præparant, Dialac-
cam appellatam) quæ ut certò scimus, non gummi, aut arbo-
rus plantæve alicuius gutta est, sed potius formicarum alata-
rum stercus fauagove, velut cera apum, &c. Et paulò post:

EST verò alia Lacca artificialis, quam infectores pan-
norum vendunt, quæ ex fece Brasiliæ, Verzinij dicta & cocci
resultat: quam pictores pro conficiendo colore rubro obscuro
maximè utuntur. Hæc verò Serapio ineptè admodum cum
prima confundit Lacca: vnde hodie multi impudentissimo
errore, Serapionis autoritate seducti, eam in compositione
Dialacca miscent.

DE CAPHURA.

Tabellæ ex
Caphuræ li-
gno confe-
ctæ.

Caphura de
Burneo præ-
ciosior Chi-
nensi.

Cate.

Bar.

HABVI tenues admodum fritilli tabellas, cum pyxide
qua adseruabantur, ex Caphura ligno confectas, vti ex odo-
re facile deprehēdi poterat: nunquam tamen Camphoram
exsudabant, at si manibus tractarentur, solummodo Cam-
phoræ odor in eis maior spirabat.

PORRO Caphura de Burneo cum multò plurius æsti-
metur, præstantiorq; sit Chinesi; per Cates (est verò Cate
pōderis genus viginti vncias pendens) veditur, Chinensis au-
tem per Bares, estq; Bar pondus circiter sexies ceteras libras
pendens. Valet etenim eius quæ ex Burneo aduehitur libra
vna, quantum Chinensis centenæ libræ.

CVM itaque illius tam vile sit pretium, planè explo-
denda eorum est opinio, qui illam à Rege Chinarum adul-
terari

terari arbitrantur, quandoquidem vnus sit ex potentissimis totius orbis Regibus: de quo eiusq; provinciis si quis sermonem instituere cuperet, magnum volumen conscribat oporteret. Nam si Regni amplitudinem, incolarum frequentiam, politica & gubernationis excellentiam, & diuitias spectes; nullum aliud in vniuerso orbe est Imperium quod cum Chinensi comparari possit. Et haud scio an quispiam tam confidentis sit ingenij, vt eorum qua istic excellentia, & perpetua memoria digna sunt, historiam conscribere adgredi audeat, cum omnia longè famam relationemq; omnem superent. Si quis tamen partem infinitatis eorum qua in China obseruata sunt, scire cupit; legat librum quem de ea conscripsit Reuerendus pater Gaspar de Cruce Domini-
cani ordinis monachus.

rum potentissimus.

Et regni præstantia.

Gaspar de Cruce Chinensis historiarum auctor.

VT verò è multis mercibus qua ex Chinarum regione aduehuntur paucas perstringam, sunt argentea vasa diuersi generis summa arte & diligentia elaborata, omnis præterea domestica supellex, vti lectica, sponda seu lectuli ad recumbendum ex argento sculpto & diligenter elaborato: maxima quantitas sericei filii, sericeorumq; pannorum, plurimum aurum, moschus, vniones, argentum viuum, es, minium, murrhina vasa plurima, quorum nonnulla duplo aestimantur argenti pondere, & pleraque alia cum ad humanos vsus necessaria, tum ad luxum & ornatum. Ego sane inde habui binas thecas ex solido argento cum omnibus instrumentis chirurgicis maioribus & minoribus, vt sunt cauteria, specilla, malleoli, &c. ex argento confecta & exornata summo artificio, vt nullus argenti faber non miraretur.

Merces quæ ex Chinarum regione aduehuntur.

DE MANNA.

PRÆTER ea Manna genera qua à doctissimo ab Orta descripta sunt, aliud in Ormus venale conspicitur, quod in varias India provincias defertur, quodque glebis paulò

Mannæ genus in Ormus venale.

Et eius facultates.

paulò maioribus constat quàm Calabrina, neque ita candidat; id valèter purgat, & quoniam magis solutivum est reliquis generibus, minorisq; est pretij, vulgus præfert, eoque plurimum vtitur. Diligentissimè autem ab humiditate conservari debet, alioqui facile corrumpitur. Compositum autem esse medicamentum, sic deprehendi.

Eius conservandi ratio.

Cochin civitas.

Eius mannae compositio.

Dante.

Manna adulteratur.

MULTUM eo vtebatur Medicus quidam Brachmanes meus familiaris, degens in civitate Cochin, atque summè à bonitate commendabat, negans pretij vilitatem imminuere eius præstantiam; vilioris ideò pretij aestimari, quoniam maior quàm reliquorum generum illius inueniretur quantitas: Cum verò compositum aliquid mihi videretur, suspicari cœpi eum id in suis ædibus conficere: semel enim resciveram omnino Manna eum carere, paulò verò ante mihi dixerat ex Ormus ad ipsum aduehi, paucis tamen interiectis diebus maximam illius recentis mihi ostenderat quantitatem, cum & hyems esset, nullaq; naues vltro citroq; nauigarent. Tandem bonus Brachmanes (accepta à me silentij fide, quòd in illis saltem prouinciis eum minime proditurus essem) fassus est à se componi ea quam in Persia obseruarat, ratione, videlicet, Amylum candidum & purissimum, Mannam cuiuscumque generis, sed præferim quæ Calabrinam æmulatur, Scammoneam & seminis genus Vissa dictum, quod ex Bengala aduehitur, quòdque Lathridis grano simile est, (iniecto interdum polline radicis cuiusdam candidæ lacticinae, cui nomē Dante,) cū Saccharo, pauxillaq; aliqua odorata aqua permiscebat, soliq; exponebat.

MANNA autem adulterari nihil mirum, quandoquidem & lapides Bezahares tanto artificio in Ormus & in vrbe Cochin prouinciæ Malabar, vbi Rex degit, adulterantur, vt legitimi appareant, fallantq; etiam maximè expertos in iis dignoscendis, prima superficie, quæ nisi frangatur, vix à legitimis discerni queant.

DE TABAXIR.

INVENIUNTUR interdum hæc arbores siue arundines vocatæ Mambu in quibus nascitur Tabaxir, tantæ amplitudinis & crassitiei vt ex ea cymbas faciant, quæ binos viros capere possint, non quidem eas excauantes, sed relictis solùm duobus internodiis excidentes; Conscendere verò solent similes cymbas bini Indi, uicq; nudi (nam nudos incedere in iis regionibus moris est) sedereq; singuli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenentésq; singulis manibus remos trium aut quatuor palmorum longitudinis, quibus eas cymbas impellunt tãta dexteritate, vt etiam aduerso rapidoq; flumine summa celeritate nauigare possint, quemadmodum meis oculis conspexi in flumine Cranganor, in quo plurimus est vsus cymbarum ex hac arundine confectarum, quoniam qui eis vehuntur securiores sese existimant à Crocodilis, quos illi Caymanes vocant, magno numero in eo flumine versari solitis. Nam cum ij ferocissimi sint, sæpenumero in naues maiusculas & minusculas impetum facere solent, vt eos qui illis vehuntur apprehendant: Si enim aut in flumine aut in littore hominem, bouem, bubalum, aprum, porcum, aut quodcumque tandem aliud animal comprehendere possint, illico deuorant. Indigenæ autem affirmant nunquam compertum esse, vt eos qui cymbis ex Mambu confectis vehuntur appetant, sed sæpenumerò conspectos esse natantes proximè illas, attamen eas præterire sine noxa.

Tabaxir historia.

Mambu.

Eius utilitas.

Cranganor
flumen.

Crocodili.

Caymanes.

DE ELEPHANTE.

MINISTERIVM præstant Elephantum non modò in conuehendis oneribus & bellicis tormentis è loco in locum cõmutandis, sed etiã in muniis aliis domesticis. Promuscide verò (qua veluti manu vtuntur) onera crasso firmoq; fune colligare solent: funem verò ore apprehedentes, eum sannis

Elephantum
ministerium
& historia.

seu dentibus quos exertos habet, quoties opus est circumuolunt, deinde onera sublimia in aëre ferunt, aut trabunt, si nimium graua sint, tanta dexteritate & attentione, (praesertim si iis contineantur res fragiles, & quae effundi possint) ut huiusmodi res requirunt: nec, cum semeliter confecerant, via demonstratore amplius opus habent, tanta sunt memoria praediti.

PLINIVS lib. 1. multis locis plurima de Elephantis memoratu digna refert: at nos nonnulla hic describemus magis fide digna.

Elephantes
se mutuo
intelligunt.

Aliquando
loquuntur.

VULGARIS opinio est in prouincia Malabar Elephantos mutuo se intelligere. Loquutum autem aliquando in vrbe Cochin (quae illius prouinciae nobilis ciuitas est) publico testimonio constat hoc modo.

ELEPHAS quidam in littore maris vrbi vicino laborare solitus, iamque laboribus fessus, domum redire properabat, ut quiesceret: Praefectus vero illius vrbis orabat illum ut in labore pergeret, atque liburnicam quam iam commouere inceperat, in mare traduceret: reuertem Elephantum Praefectus denuo compellare, blandisque verbis demulcere cepit, id in suam gratiam faceret, ita enim decere, quandoquidem in seruitium esset Christianissimi Regis Lusitaniae: Elephantis haec duo verba proferens, hoo hoo (quae lingua Malabaria, vulgari & vsitata in ea prouincia e qua Elephas oriundus erat, significant, volo volo,) ad liburnicam rediit, eamque in mare impulit.

IDEM cum ipsius rector hora constituta cibum illi non praeberet, de mora conquestus est: rector vero id accidisse aiebat, quod lebes in quo cibum illi coquere solebat, pertusus esset, proinde eum ad Cacabarium deferret resarciendum: fert eum elephas: cacabarius negligentius reparat: rector elephantum obiurgat, eumque contumeliosis verbis afficit, atque ad cacabarium cum lebete remittit ut diligentius resarciat:

ciat: is verò de industria lebetem reparare simulans, rimans auget & elephanto reddit; qui lebetem promuscide sumens ad flumē defert & aqua implet, quam dum effluere conspici- cit, magis pertusum esse lebetem intelligit, & ante cacaba- rii ades refert magno barritu intonans: concurrunt Regio- rum negotiorum Præfectus & alij multi: cacabarius blan- dis verbis veniam ab elephanto petens lebetem probè repa- rat, eiq; restituit: ille verò minimè ei fidens, in omniū con- spectu ad flumen redit, aquamq; haurit; quam dum videt non effluere, lebetem ostendens adstantibus, quasi eos res- geste testes esse cuperet, ad rectorem suum refert.

NATURA gratus est, beneficiorūq; memor, nec cui- quam nocet nisi iniuria affectus, aut dum certo morbo cor- rumpitur quo veluti in furias agitur, quod singulis annis fieri solet: tum enim nemini parcunt elephanti sed obuiū quem- que proterunt.

Elephanti
beneficiorū
memores.

Elephanto-
rū morbus.

ACCIDIT in vrbe Goa, in qua legati Regis Lusitania qui regiam potestatem obtinent degere solent, vt vnus ex elephantis qui istic ad Regis seruitia alūtur huiusmodi mor- bo correptus, vincula & catenas (nam solent ferreis catenis cōstringi & loco quodam concludi donec morbo liberentur) disrumperet, & per urbem vagaretur; fugientibus verò om- nibus, mancipium quoddam in vlnis filiolum gestans in pla- tea obuiam habuit, quod conspecto elephanto exterritum ad suas ades celeri cursu cōsugit, quas vt aperiret filiolum hu- mi ante ianuā exponit, moxq; ades ingressum ianuā occlu- dit, præ metu filioli oblitum: elephas puerū conspiciens, pro- muscide leniter subleuans, in proximum humile tectum, quod è regione istarum adiu erat, collocat, atque aspicit an puer istic sine dāno cōsistere queat, deinde furibundus vlte- rius progreditur: beneficij memorē, tametsi furēs, sese osten- dit hic elephas, qui puerum non necauit, sed agnouerit fi- liū eius mulieris esse quæ eas ades in habitabat, quæq; illi &

Goa vrbs.

aliis domesticis elephantis quotiescumque istac transirent, panem aut fructus dare solita erat: nam huiusmodi cibos & alia edulia ante suas ades venalia exponebat.

ALIVD gratitudinis exemplum referam. In eiusdem urbis foro vagabatur huiusmodi furus correptus elephas: vir quidam ager effugere cupiens pronus cadit; elephas minime ei nocens promuscide comprehendit, & in scamno quodam deponit. Aiebat hic vir, eodē loco, illi ipsi elephanto, antequam in morbum incideret, magnū quendam fructum Iaca fructus. Iaca incolis appellatum (de quo nos inferius) sua manu prebuisse.

APVD urbem Cochīn elephas quidam huiusmodi furis agitatus in lacuna quadam harebat, ad quam cum forte accessissent inopinanter nonnulli pueri, Elephante conspecto omnes diffugerunt præter vnum qui istic perstitit: eum accedit Elephas adblandiens quodammodo, & promuscide demulcens, leniter eum corripit, suoq; dorso imponit, & per lacunam expatiatur, deinde illum reponit quo apprehenderat loco veluti letabundus. Cum ea quæ ipsi accidissent puer narraret, multi viri eum comitati sunt: sed procul à lacuna remanentes, arbores conscenderunt, ut tuto spectarent quid ageretur. Puerum propius accedentem elephas velut antè corripit dorsoq; imponit, & expatiatur. Id sæpius à puero est repetitum, donec blandis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuò mansuetum redderet, & in urbem pelliceret.

Morbi siue furoris indicium & remedium.

ANTE verò quàm huiusmodi agritudine & amoris furore corripiantur Elephanti, eos sui rectores in agros deducere, atque istic validis firmisq; catenis ferreis constringere solent: furoris enim indicium agnoscunt ex quadam oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medicantur autem huic agritudini ipsorum rectores, grauiter illos obiurgando, & rationibus demonstrando (probè etenim audiunt & in-

& intelligunt) vilis & degeneris esse animi ob amorem ita in furias agi: deinde certa quaedam medicamenta illic vsitata adhibent. Maxima eorum castigatio est, grauibus verbis illos obiurgare; tametsi interdum anteriores pedes subleuare eos iubeant, planta s̄q̄, cum hamulis feriant, dicentes sese eos vti pueros castigare ob stultitiam.

GLORIÆ auidi sunt elephāti, cuius causa interdum Gloriæ auidi. mira facinora præstare conspiciuntur. Nonne in littore vrbi Goa vicino quidam crepuit medius dum solus magnum aneum tormentum bellicum subleuare cupit? quoniam ipsius rector grauibus verbis obiurgasset & contumelia affecisset, ostendens illi duos iuniores elephantos aduentantes illius aeni tormenti tollendi gratia?

CETERVM vti beneficiorum sunt memores, & gloriæ auidi, non minus vindictæ cupidi esse deprehenduntur; quem idmodū ea quæ in vrbe Cochin acciderunt documento esse queunt. Vindictæ cupidi.

MILES quidam Cocci siue Indicæ nueis putamine domesticum elephantum petiit, eumq̄, in fronte attigit: elephantus putamen colligit, & cum eo tempore iniuriam vlcisci minimè posset, in os recondit, donec elapsis aliquot diebus militem in platea quadam deambulantem conspiceret, tum demum promuscide nucis putamen ore eximit, atque militi vicinior factus, in ipsum cōijcit, deinde abit, veluti lætus quòd iniuriam sibi illatam vltus esset.

ALIVS quidam miles in eadem vrbe Elephanto suum rectorē iniuria affecisse visus est, quòd ei in via minimè cedere voluisset: eam iniuriam vlcisci cupiētem rector vetuit. Post aliquot dies ministeria quaedam in littore Mangate Mangateflu. fluminis (quod vrbem Cochin alluit) absente suo rectorē obiens, militem cum aliis quibusdam sermones conferentem conspicit, promuscide eum corripit; nec eorum qui ipsi sunt rogabant vt militem dimitteret, voces moratus, aliquoties

flumine mersit, subinde eum in altum subleuans & aquam qua madebat defluere sinens: deinde cum iniuriam suo rectori illatam probe vltus sibi visus esset, militem quo comprehenderat loco denuo in pedes sistit.

LONGE plures similes historias veras hic recensere possem, quas breuitatis causa prætereo. Quibus verò ista non sufficiunt, legunt quæ Aristoteles, Plinius, Aelianus, Oppianus, & alij plerique Auctores de Elephantis scripserunt.

DE CANELLA.

Canellæ historia.

CANELLÆ arbor mali aureæ amplitudine est, nonnunquam maior, interdum minor, ramosa admodum, cuius teneriores rami recti sunt: folium Laurino simile, latius tamen, colore dilutiore, & minus siccū, tribus nervis insignitum: flos candidus, odoris propemodum expers: fructus siluestris oleæ baccis par, virescens initio, deinde rufescens, & ubi plenam maturitatē consequutus est, niger atque splendens (quo tempore colligi debet) ossiculum intus continens siluestribus oliuis simile, similiq; carne præditus, ex qua extillat oleaginosus quidam liquor subvirescens, odore baccarum lauri, sapore acri cum paucillo amarore coniuncto: præditus verò est hic fructus sessili parte paruo calyce, leuiore minisque crispo quàm sint ilicis calyces. Harum arborum magna est frequentia in siluis prouinciæ Malabar: sed præstantia & odore longè sunt inferiores iis quæ in Zeylan insula nascuntur.

Canellæ liquor.

Et eius facultates.

STILLATIVUS Canellæ liquor vitreis aut plūbeis organis extractus is præfertur, qui è viridi cortice, præsertim radicū, minutim inciso eductus est: etenim nō modò corroborat & stomachi imbecillitatem, colicæ dolores ex frigida causa prouenientes lenit: sed vrinam cit, & oris anhelitum commendat: utilis est præterea iecoris, splenis, cerebri & neruorum ægritudinibus, atque in syncope cardiacisq; affecti-

affectibus confert: venenis resistit & virulentorum animalium morsibus; menses mouet, & vteri affectibus prodest, vomitiones cohibet, & appetentiam excitat: valet item ad spasmos, & comitiales morbos: atque vt summam dicam, aperit, incidit, digerit, calefacit & corroborat.

ELICITVR etiam liquor ex Canelle floribus, sed longè minore quantitate, minúsque præstans superiore.

DE SANTALO.

ODORATI illius ligni genus in Malabar natū Santalo albo persimile quo se in febribus indigenæ inungunt, & Sambarane appellant, non est Santalum, neque eius facultates obtinet: Medici tamen eius prouinciæ Santali speciem esse, & cōferre tenuioris fortunæ hominibus asserunt, commendantq; in Erysipelate, & inflammationibus: atque Santali rubri modo eo vtuntur.

Sambarane.

Santali species.

Ad erysipelas & inflammationes utilis.

* Flauī Santali selectissimi libræ fragmentum, mihi libræ munere dedit noster Hugo Morganus Londinēsis Pharmacopola peritissimus 1581. Est verò id graue, solidum, nodosum, colore intus flauum, odore suauiter cerebrum reficiens, & grato sapore palatum leniens.

Flauī Santali fragmentum.

DE BETELE.

BETELE planta Piperis stirpi aded similis est sarmen- tis, foliis, & nascendi modo, vt quando simul sunt satæ, vix è longinquo dignosci queant ab his qui plantarum istarum minus sunt periti: scādīt enim & amplectitur arbores iuxta quas sita est, Piperis modo: eius verò folium Piperis folio crassius est quidē, at magnitudine & neruis siue fibris prorsus simile.

Betele historia.

DE MACI.

FIT in insula Banda ex Maci oleum admodū commendatum

Bāda insula.
Oleum ex

Maci & eius
utilitas.

Ex nuce
moschatali-
quor & vi-
res.

Varia no-
menclatura.

Macis à Græ-
corum Ma-
cere diffe-
rentia.

datum in nervorum affectibus & aliis frigidis morbis.

ELICITUR & ex nuce moschata trita, calefacta, & prælo expressa liquor admodum suavis & utilis in nervorum frigidis affectibus: thoracem etiam & pulmonem lenit, inde clariorem vocem reddit, impinguat & sperma auget.

ARABES nucem ipsam Iausiband, & Seygar appellant: Macim verò Bisbele, & Besbaca, quod vocabulum proprie naxis corticem significat, Persæ arborem Drach nuncupant, Turcæ Agache: Macis autem oleum Arabibus Geusifami, Persis Geuzi erugaant, Turcis Geuziat dicitur.

PORRO hunc Macim à Græcorum Macere plurimum differre minimè dubium est. si utriusque historiam & facultates expendamus. De Macere autem proximo capite sumus acturi.

* Vidi aliquando Vlyssipponæ oleum de Maci ex India magnis fictilibus delatum, quod magno æstimabant, atque in ventriculi frigidis morbis plurimum commendabant. Id verò erat inspissatum & saponis gallici ferè modo in tabellas unciam propemodum densas, tres verò latas, totidemque aut amplius longas efformatum, pingues, subflavas, odoratas. Vidi etiam hoc anno 1581. Londini apud M. Hugonem Morganum Pharmacopœum eruditum, & diligentissimum, eundemque virum perhumanum & optimum, eiusmodi oleum recens ex India delatum, cuius aliquot panes siue tabellas, oleum balsami è nouo orbe, oleum de liquido Ambar, aliisque rariora quædam simplicia ipsius liberalitate consequutus sum.

DE MACERE.

Maceris hi-
storia.

Insula S.
Crucis.

NASCITUR quibusdam Orientalibus insulis, præsertim verò in prouincia Malabar, in insula S. Crucis regni Cochintum in ripis fluminis Mangate & apud Cranganor vasta quedam, & multis ramis prædita arbor vltimo multò maior, cuius folia in longitudinem sex aut septem uncias longa sunt, duas lata, exteriori parte dilutius virentia interiori saturata: Ea non alium florem, non alium fructum

Etiam habere creditur præter semen quoddam denarij magnitudine, tenue, cordis effigie, colore flauo, sapore vero amygdale. aut nuclei persicorum malorum, tenui & candida tunica tectum, quod vesica quadam ex tenuissimis duabus simul iunctis & transparentibus membranis constante includitur: ea autem vesica in medio folio nascitur alius magnitudine non dissimili, sed cuspide obtusiore, & circa pediculum angustiore, colore medio inter rubrum & fuluum, inaequali, & multis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis, crispo & rugoso, haud absimilis illi quæ in Ulmo nascitur, paulo tamen latior & planior.

Succo lacteo prædita est hæc arbor uti Morus, radicesque habet Ilici persimiles, magnas, crassas, in latum & profundum diffusas & cortice tectas crasso, aspero, scabro, duroque, cinereo foris colore, interius albo & lacteo succo prægnante dum recens est flavescente autem dum sicca est, & admodum adstringente: & licet succus ille cum adstrictione non nihil mordicet; breui tamen euanescit hæc veluti insensibilis mordicatio. Arenosa & humida loca amat, & reliquas serè plantas circumnascens enecat.

Nomen vulgare huius arboris apud Lusitanos est Arbore de las camaras, & Arbore sancto, hoc est, Arbor dysentericæ, & Arbor sanctæ: ab indigenis Christianis Arbore de sancto Thome, id est arbor D. Thomæ, & Macruyre: à Medicis Brachmenis Macre, apud quos summo in precio est arboris cortex.

Radici cortice recenti trito, & cum oxygala seu lacte acido mixto omnis generis dysenterias & alui profluvia mirabili successu curant omnes Medici cum Brachmenestum Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis sicci & in puluerem redacti semunciam per noctem macerant in quatuor vncis feri lactis, eumque bis in die propinant manè & vespèri, deinde medicamento sumpto orizam sine sale &

Nomenclatura varia.

Radici cortex ad dysenterias & profluvia efficac.

butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, maceratos & tritos in orizæ decoctione statim egro exhibent: interdum si necessitas urgeat, opium admiscunt roborandi medicamento causa: solent verò etiam Arabes cuiuscunque generis alui profluvia opio nuce moschata admixta curare.

Ad vomitus
compescen-
dos.

H V I V S item radicis vsus salutaris creditur ad vomitus compescendos, & ventriculum roborandum cum aqua Menthe & mastices puluere.

Ciuitas S.
Crucis.

Macre.

R O G A T V S Brachmenes quidam medicus mihi familiaris, virq; probus, boni iudicij & magnæ existimationis apud omnes ciuitatis S. Crucis regni Cochini incolas cum gentiles tum Lusitanos, quòd illius fideli opera sæpius vsi essent, vt bona fide exponeret istius corticis quem Macre vocant facultates, in hæc verba respondit: Si vos Lusitani hunc corticem probè nossetis, multò pluris illum faceretis quàm Piper: Sed quoniam istic in Lusitania eius facultates ignoratis, idcirco contemnitis. Puluis quem in omni generis alui profluvio ex oxygala propinare soleo, ex hoc cortice de quo percontaris cõsistatus est. Eius magnã quantitatem tibi ostendere domi possem, quam in Bengala & Iapan summissurus. Sitne verò inutile medicamentum, tu ipse qui illius effectus plerumque conspexisti, iudicare potes.

Ioque.

H N C corticem etiã ostendi rhizotomo cuidã Ioque (genus quoddam hominum est circumforaneorum qui peregrinãdo pœnitentiã agere sese profitentur in illis regionibus) petiique vt quid esset (tamet si probè nossem) significaret: respondit ille, eum sequerer, cuius arboris cortex esset se demonstraturum, ostenditque arborem quam antè sciueram & addidit, Apud nostros homines appellatur Cura santea macré nistufa garul, hoc est, Macre ab Angelis ostensum hominibus ad ipsorũ salutem. Subiunxit insuper istius corticis apud ipsos vsum esse in compescendis vomitibus, aluiq; profluvii sistendis, plúsque pollere huius radicis portiu-
culam

culam, quàm magnam quantitatem corticis Myrobalano-
rum aut Arecæ, eamque præstantiorem esse Coru Malaba-
rico de quo proximè dicemus. Referebat præterea Macre
fructum omnis generis lumbricos in humano corpore na-
tos necare & expellere, & calculum in renibus frangere:
tum etiam eos qui singulis diebus manè eo vterentur, libe-
ros fore à calculo & à coli doloribus, nec inebriari posse.

MAGNA disceptatio est inter Neotericos an Græci
Macin & Arabes Macerem nouerint. Negari non potest
quin multo plura medicamenta nunc nouerimus quàm
veteres: inficiari etiam non possumus, pleraque illis cognita
fuisse, de quibus dubitamus. Nam certissimum est, Græcis
probè notum fuisse Macer de quo dubitamus, & quod ple-
rique adhuc ignorant: nesciuisse autem Macin & nucem
moschatã nobis adprimè nota, vt ex eorum scriptis constat.

GALENVS simplicium lib. septimo Macerẽ aduehi
ait ex India, constare essentia pleraque frigida & terrestri,
paucula verò frigida: conferre sua adstrictione aduersus
dysenterias & cruentas excreationes.

Vnde Macer
aduehitur
Galeno.

DIOSCORIDES verò lib. 1. cap. 94. Macer qui
ex Barbaria aduehitur, est cortex flauescens, crassus, &
gustu perquam adstringens, qui contra cruentas excreatio-
nes bibitur, dysenterias & alui fluxiones.

Vnde Macer
aduehitur
Dioscoridi.

QVÆ facultates inueniuntur in cortice iam descri-
ptæ arboris, non in Maci odorato nucis moschatæ operculo,
quod calidum siccumq; est in fine secundi gradus, aut ini-
tio tertij, tenuiũque partium & leuissimi amaroris, pau-
culaq; adstrictionis particeps: itaque certum est vtrumque
loqui de cortice nostræ arboris, non de Maci quod illis igno-
tum fuit.

ADMONVIT me præterea medicus quidam Regis
Cochin, ne dubitarem quin hic cortex Auicennæ Macer es-
set: magnaq; inscitia esse de re tam aperta disceptare: hu-
ius etc-

Hic cortex
Auicennæ
Macer.

ius etenim Macre facultates, eis, quas suo maceri veteres tribuunt, persimiles, facile id demonstrare.

PLINIUS etiam lib. 12. cap. 8. Macer, inquit, ex India aduehitur, cortex rubeus radicis magnæ, nomine arboris suæ.

De locis natalibus Maceris Diosc. & Galeni discrepantium conciliatio.

MINIME verò nos mouere debet quòd Dioscorides ex Barbaria Macerem aduehi asserat, quem Plinius & Galenus ex India deferri scribunt: idem enim illis accidisse potest in hoc medicamento, quod in Cinnamomo & Cassia, vt (quoniam ex peregrinis & longinquis regionibus ad eos adueherentur) eorum natales non fuerint probè cogniti.

Indus flu.

In eo insula vel vrbs Barbaria nominæ.

AIT tamen Ptolemæus: Quedam in Indo fluuio insula vel vrbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facile cõportabatur Macer: vel quòd asferretur ex Arabia eo maris sinu qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur. Cui suffragatur Strabo, Omnia, inquit, quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad Austrum vergit, similiter in Arabia nascuntur.

Macis & Maceris differentia.

MACIS & Maceris differentia Auicennæ probè fuit cognita, quippe qui Macim odoratæ nucis inuolucrum cap. 456. & Macerem radicis corticem cap. 694. sub titulo Talisfar descripsit.

NON ignota etiam fuit Serapioni, qui ex auctoritate Isach, Macim esse nucis odoratæ operimentum dixit, diuersum ab eo cuius Dioscorides meminit, quippe qui scriptum reliquerit, Macerem esse ligni corticem siue corium.

Qui inter se differant.

LIQVET itaque Macim & Macerem differre inter se qualitate, substantia, figura, planta & regione, quandoquidem Macer radicū arboris cortex in Malabar nascitur: Macis verò nucis Moschatae operimentum, in Banda, longissimè inter se distitis. Tametsi Monachi qui in Mesuen cõmentarios scripserunt, asserant non differre, suam negligentiam ista ratione prodentes.

VVLGARIS admodum huius corticis Maceris est Corticis Ma-
ceris vtilitas.
 vsus in omnibus nosocomiis prouinciarũ Chinæ, Iapan, Ma-
 lace & Bengala, in dysenteris, alui profluuiis, & sangui-
 nis reiectionibus, cuius causa ex Malabar vsque petunt.

DE CORV.

IISDEM locis, præter memoratam arborem, nascun-
 tur duæ aliæ arbores plurimum inter se differentes, sed quæ
 iisdem facultatibus cum superiore sint præditæ.

HARVM prior (de qua hoc capite agemus) vocatur in Coru varia
nomēclatu-
ra.
 Malabar Curodapala, & Curo; in Canarin Coru: à
 Brachmenis Cura.

EST verò hæc arbor pumilæ malo aurea similis, cui
 etiam persimilia habet folia, sed quæ mediũ neruum cras- Eius historia
 siorem habeat, aliis octo aut nouem in latera excurrentibus:
 flos luteus est, odoris ferè expers: radicis cortex diluto viro-
 re præditus est læuis & tenuis, qui si frangatur aut vulne-
 retur, multo lacteo succo manat, lentiore & magis viscido
 quàm qui ex superiore fluit, gustu insipido, amaritudinis ta-
 men alicuius particeps, frigidus & siccus, plus tamen sicciti-
 tatis quàm frigiditatis possidens, in quo ordine Medici illius
 prouinciæ etiam constituunt.

HVIUS virentis corticis succo licet admodum ingra- Eius corticis
facultates.
 to, plurimum vtuntur incolæ cum gentiles tum Christiani
 ob admirandos quos præbet effectus in omni genere profluuij,
 cum in lyenteria tum in diarrhoea & dysenteria è quacun-
 que causa prognata. Lusitani tamen Medici methodum in
 eo exhibendo seruant. Vtuntur etiam eo sicco veluti priore:
 sed prioris cortex longè præstat. Distillant verò atque vtun-
 tur in hunc modum.

CORTICIS in puluerem triti vncias octo, ammeos, Corticis cõ-
ficiendi ra-
tio.
 apij, coriandri sicci, cumini nigri nonnihil tostorum & in
 puluerem redactorũ singulorum drachmas tres, corticum
 Myro-

Areca.

Myrobalanorum Cepulorū drachmas septem, butyri vaccini non saliti vncias duas, lactis acidi quantum satis est ad pulueres istos excipiendum sumunt in distillatoriam ollam vitream (si delictioribus paratur) aut vulgarem (vt maxima ex parte sit) imponūt, & stillatitium liquorem eliciunt, cuius quatuor vel quinque vncias cum aqua auellana Indica, vulgo Areca nominata, aut aqua è pediculis rosarum vncis duabus propinant alui profluuio laborantibus, (interdum, si necessitas vrgeat, trochiscos de charabe vel de Lemnia terra admiscunt) semel in die, vel bis si opus sit; illico autem post eius sumptionem, orizam cum oxygala exhibere solent. Clysteres etiam ex eo confecti præsertim sub noctem iniiciuntur.

LICET verò hic liquor admodum commendabilis sit, longè tamen præstantior est Maceris cortex viridis, licet multo ingrator, & sumptu difficilior.

Eius radice
facultates.

V T I L I S etiam hæc est radix seu cum Orizæ decocto sumpta, siue inuncta aduersus hæmorrhoides & ani scissuras.

Et foliorum
utilitas.

F O L I O R V M eius cum Tamarindorum foliis decoctorum vapore crura tumentia vtiliter fouentur: ipso autem decocto madentes panni commodè in tympanite applicantur.

DE PAVATE.

Pauate.
Vasaueli.
Arbor erysi-
pelas curas.

A L T E R A istarum stirpium, tertium videlicet genus earum que ad alui profluvia vtilis sunt, vulgo in Malabar dicitur Pauate, à Brachmenis & Canarinis Vasaueli, à Lusitanis Arbol contra las erisipelas, hoc est, Arbor erysipelas curans.

Eius descriptio.

F R V T E X est non admodum ramosus octo aut nouem pedū altitudinis, cui rara sunt folia, mali aurea minoribus foliis similia, excepta appendice qua carent, vtrinq; eleganti virore

viriditate prædita: flos exiguus, candidus, quatuor foliolis præditus, è cuius medio exit alba fibra cuspidè viridi insignis, odore floris Periclymeni, cui procul aspiciētibus persimilis videtur; rotundum semen, lentiscini magnitudine, ex viridi nigricans, & vbi maturuerit, nigrum. Caudex & rami cinerei sunt coloris, radix alba & insipida, cum nonnulla tamen amaritudine, odoris propemodum expers.

TAMETSI utilis sit hæc planta aduersus alui profuua, quemadmodum superiores duæ, cum illis tamen minime comparari potest, quandoquidē imbecillior est: itaque qui superiores nouit, ea haud quaquam vtetur in alui profuuis, at in curando dumtaxat omnis generis erysipelate, & eo præsertim quod è mera bile ortum est; etenim insigni virtute aduersus hunc morbum pollere deprehensum est. Eius utilitas.

TERITVR & maceratur huius plantæ truncus siue radix orizæ decocto (Canje vocant) aliquot horis quiescere Canje. finitur vt acescat hæc aqua, erysipelas deinde ea inungitur, bibendaque propinatur sufficiente quãtitate bis in die, purgato prius ventriculo.

EADEM ratione præbetur radix orizæ decocto macerata iis qui iecoris inflammatione laborant, & februum ardoribus: addito autem succi foliorum Tamarindi momento vulnerum labia circumquaque inungi solent ad inflammationes prohibendas, & humorum defluxus cohibendos.

QUONIAM verò iis in prouinciis multò maiore quantitate hoc tertium genus quàm secundum Coru nuncupatum crescit, incolæ eo vtuntur.

DE CARYOPHYLLIS.

ARBOR Caryophyllos proferēs magnitudine & forma Lauri est, sed superiore parte magis ramosa, minore & angustiore folio: copiosos fert flores, initio candidos, deinde virides, cum nunc in fructum efformati sunt; at vbi maturuerunt Arboris Caryophyllos proferentis descriptio.

CARYOPHYL. ARBOR.

eruerunt, rubros; qui deinde collecti & siccati nigrum colorem contrahunt: nascuntur ficus * modo sparsim per ramos ad foliorum basim bini, terni aut quaterni simul iuncti, vel vnicus interdum.

DICITVR Arabibus, Persis & Turcis Caranful, ipsa arbor Siger, folium Varaqua. Varia nomenclatura.

PAVLVS Aegineta acres illos constituit, calidos & siccos ordine tertio: alij dumtaxat secundo.

VENTRICVLVM, iecur & cor roborant, concoctionē iuuant, vrinas cient, aluum cohibent, oculis instillati eorum aciem exacuant, nubēsque extergunt: & quatuor drachmarū pōdere ex lacte sumpti venerē extimulant. Eorū facultates.

* Caput de Caryophyllis Latio donare nō cōstitueram quandoquidem pleraque omnia ex Garcia ab Orta historia Aromatum (vti ferè reliqua, de quibus hic auctor hoc volumine agit) delumpta sint. Quoniam verò præter reliquorum auctorum, qui Caryophyllorum historiam descriperunt, sententiam, eos ex ramis inter folia, ficuū modo nasci asserit, ipsius verba lectori proponenda censi, vt animaduertere queat quàm parum fidei interdum huic auctori sit adhibendum, qui veritatis assertorem se gloriatur, & plantas ad viuam expressisse asserit, cum tamē ipsius icones nullius stirpis viuam effigiem imitentur, præsertim earum quas hætenus nobis videre licuit. Caryophyllorum certè legitur am iconem in Aromatum Garcia historia exhibui, ex ipso ramo muria condito (quales multi Antuerpiam aduehi soliti erāt) à diligenti & perito pictore expressam. Vidimus insuper hoc anno 1581 Caryophyllorū ramos dodrātales & pedales siccos à FRANCISCO DRACKE nauclero Anglo (qui vniuersum orbem circumnauigauit) ex Moluccis superiore Septembri delatos: sed omnes extrema parte fructus proferebant suis festucis aut bacillis inhaerentes, eo quem in nostra icone exhibuimus modo. Eam tamen quā noster Auctor expressit, hoc etiam capite subiicere libuit, vt studiosi vtramque conferant.

DE PIPERE.

PIPER aliud domesticum, cuius vsus est; aliud siluestre, quod ob amarorem negligitur. Piperis duo genera.

C DOME-

Domestici
historia.

DOMESTICI planta sarmētoſa eſt, ſcanditq; hede-
ra modo, arboribus quas nanciſci poteſt ſeſe circumuoluen-
do: nodis per interualla pradita; ad quos folia naſcūtur Be-
tele foliis ſimilia, parte interiore ſature virentia, exteriore
dilutiora, cuspide mucronata, & guſtu linguam vellicante.
Horum foliorum alia aliis nigriora ſunt: quæ dilutiora ſunt
fibrasque æqualiter naſcentes habent, feminas cenſent (nam
vtrumque ſexum in foliis eiſdem plantæ conſtituunt) ni-
griora verò, inæqualibus fibris, mares. Ad ſingula interno-
dia, vnde folia dependent, ex ipſa foliorum ſede naſcuntur
vua, quarum maximè circiter quinquaginta grana obti-
nent, minores verò triginta. Radix puſilla eſt, & ſumma
tellure fibras agit.

Nigrum &
Album.

Nigri folio-
rum vtilitas.

Eius ſerendi
ratio.

SUMMA autem ſimilitudo eſt plantarum quæ ni-
grum piper proferunt & album: albi tamen folia tenuiora
& molliora videntur: eius etiam fructus magis aromaticus,
meliorisq; ſaporis quàm nigri. Huius verò foliorū nullus eſt
vſus apud eius regionis incolas: ſed nigri piperis folia dum-
taxat expetūtur in coli doloribus, aliſq; omnibus alui agri-
tudinibus è frigida cauſa prouenientibus: ea oleo Cocci ſiue
Nucis Indicæ prius inuncta, deinde calefacta ſupra aluum
adhibentur magno effectū.

PORRO ſeritur Piperis planta hoc modo: ſarmen-
tum eius ſeu ramus iuxta prægrandem qualemcumque ar-
borem aut palum defoditur, atque bubulum ſtercus & ci-
neres cum aqua inſperguntur: infra annum deinde fructi-
fera eſt, quòque vetuſtior eſt plāta, eò ſeracior, quippe quæ
ad ipſius arboris, cui maritata eſt, ſaſtigium ſeſe circum-
uoluenſ ſcandere ſoleat.

DE AVELLANA INDICA.

Atellanz
Indicæ hi-
ſtoria.

ADMODVM procera eſt hæc arbor rectaque, tenuis,
rotunda, & fungoſa materia: folia habet lōgiora latioraq;
quàm

quam Palma quæ Cocos seu Indicas nuces fert, ex summa arbore nascentia, inter quæ prodeunt tenues virgæ paruis floribus onustæ, albis & ferè inodoris, quæ deinde in fructum Areca nuncupatum efformantur, nucis iuglandis magnitudine, minimè tamen rotundum, sed oblongum oui gallinacei exigui modo, exteriori cortice admodum virète, dum recens est, & vbi maturuit, admodum flauo, vt longè spectantibus veluti daçtyli siue palmulæ maturæ appareant: materia molli & tomentosa constat hic cortex, continetq; inclusum fructum castaneæ grandioris magnitudine, altera parte similiter sessilem, candidum, durum, rubris venis plenum, quem incolæ edunt.

Areca.

EV M adhuc virentè sub arena condere solent, vt melior graviorq; esui fiat: vulgo autè edunt cum foliis Betele: confringunt etiam, soliquè exponunt & siccant, (tum Checani appellant) eoque plurimum vtuntur tum in cibo, tum in lotionibus adstringentibus: & cortice, seu inuolucro dentes repurgant.

Eius conseruandi ratio & vsus.

Checani.

CV M verò adeò fungosa huius arboris sit materia, frangitur difficulter: idcirco virga duorum digitorum crassitudine ex hac arbore parata Crocodilum cum in aqua, tum in terra facile retinere potest, si per eius fauces transmittatur (ea etenim ratione illos venari solèt) vt sæpe cõspexi.

Fractu difficilis.

Virgæ ex hac arbore paratur ad Crocodilos venandos.

DE PALMA INDICA.

PRÆALTA est hæc arbor, & recta, nec admodum crassa, præsertim in fastigio: nam ab infimo ad summum paulatim gracilescit, & colore cinereo est: truncum à radicibus ad fastigiũ vsque paruis quasi gradibus circumdant, qui ascensuris scalarum vicem præbeant: flos castaneæ similis: fructus verò integer capite humano maior, forma oblongiore, triangulari, & colore viridi admodum diluto.

Palmæ Indicæ historia.

TAMETSI Narel huius arboris nucem vulgo appellant

Narel.

Varia no-
menclatura.

pellent cum Persæ tum Arabes, negant tamen Persæ legitimum esse nomen sed Nargel dicendum: ipsam arborem Darach Persæ vocant, Arabes Siger Indi; Turci autem arborem Agach, fructum Cox Indi: Brachmenes arborem nuncupant Maro, nucem Naralu.

Insulæ de
Nalediua.

Ex hac arbore ex insulis de Nalediua fabricantur naues, atque ctaxis, malis, velis, rudentibus aliisque armamen-

Huius arbo-
ris vsus.

tis necessariis instruuntur: instructa iam, mercibus ex eadem arbore conflatis onerantur, oleo, vino, aceto, saccharo nigro, fructibus aqua, & ardente aqua vulgo vocata. Ex eadem arbore extruuntur ædes cum suis tabulatis satis firmæ: atque eiusdem ramis, (quos Ola dicunt) contegunt imbricum vice; nam imbres comode arcent. Ex iisdem ramis tecta comparant ad tegendas hieme naues, quæ in portum deductæ, remulco deinde in terram trahuntur.

Ola.

Harum pal-
marum duo
genera, &
eorum vsus.

Sura.
Orraca.

Suræ colli-
gendæ ratio.

Caloins.

Fula.

ISTARVM porro Palmarum duo genera constituunt: Vnum etenim Suræ cogendæ gratia deligunt, ea est veluti vinum mustum, quæ ignibus decocta in liquorẽ transit vino similem, incolis Orraca appellatum; Alterum fructuum gerendorum causa adseruant.

COLLIGITVR verò Sura in hunc modum: Aliquem è ramis cerebro viciniorem præcidunt, duorum pedum longitudinem relinquentes, ad quem vascula ampla, oris tamen angusti, illis Caloins nuncupata, colligant: per hunc ramum præcisum exstillat arbor Suram iam memoratam, qua organis distillatoris imposita, ignis vi aquam eliciunt ardentem; purior, illis Fula dicta, hoc est, flos, facilius igne incenditur quàm nostra aqua ardēs, siue vinum adustum: altera Orraca nuncupata non item: sed huic purioris aliquantulum admiscere solent. E Sura antequam ignibus decoquatur, soli exposita, sit acetum satis interdum acre, tametsi neque mentha, neque cortex arboris Myrobalani iuciantur, quæ medicamenta plerumque admisceri solent ut acetum

acetum acrius reddant. Exempto primo vase Suræ, exstillat alia, quæ ignis vel solis caloribus inspissata, Saccharū fit incolis Iagra appellatum: præstantior censetur, quæ in Nalediua colligitur, quàm quæ in Malabar.

FRUCTVS recēs sub primo illo crasso viridique operimento, alio cortice nigro præditus est, medullam tegente, qui recens antequam nigrum colorem contrahat, tener & candicans est, editurq; cum sale, vel sine sale, vel cum aceto & pipere interdum, atque gustu est Cinaræ: cum verò iam nonnihil indurare cœpit, Cardui caput sapit. Medulla cortici adherens tenera & dulcis est, continetq; multam aquam limpidam, suauem, nec fastidium aut nauseam suâ dulcedine parientem quæ vulgo in solis ardoribus bibitur. Frequens est huius aquæ sub dio refrigeratæ, atque etiam Iagræ vsus aduersus iecoris renumq; nimios calores, purulentaq; materia per virgâ excretionem: refrigeratur verò hæc aqua in sua nuce viridi Laña appellata: diu cōseruatur, nam toto anno inueniuntur istæ nuces virides, quarum nonnullæ interdū tres aut quatuor libras siue pintas aquæ continent.

POSTQVAM iã indurata est hæc nux, duriolemq; medullam contraxit, remanet in concavitate limpida quidem aqua, at non aded dulcis vt prior: nucem tum vocant Malabares Eleui. In annotinis nucibus mutatur hæc aqua in rotundam quandam substantiam mali instar, cãdidam, spongiosam, & leuem, sapore dulci.

MEDVLLA nucis recentis tenera alba & dulcis, sola editur ab incolis aut cū Iagre, hoc est, Saccharo è Sura confecto, vel cum Aucla, pulmento ex Oriza in aqua cocta, deinde trita & probè sole exsiccata: editur item cum piscis quodam genere siccato ex insulis de Nalediua aduecto, simili fere bubulis carnibus fumo induratis, Comalamasa appellant, bonumq; condimentum est ad bibendi appeten-

Iagra.

Quis eius fructus.

Huius aquæ & Iagræ vsus & historia.

Eius nux.

Eleui.

Eius nucis eius & commoditas. Aucla.

Comalamasa.

tiam prouocandam. Ea verò mixtura non modò incolis in usu est, sed ab ipsis etiã Lusitanis expetitur. Ex eadem medulla lac conficitur Amygdalino simile, ad edulia paranda vtile.

Copra.

SOLIBVS exsiccata hæc medulla vocatur Copra, suavis est, reconditur, illisq; perinde in usu est, atque nostris Europæis castanea sicca.

Huius nucis
vsus.

VVLGO creditur, & experientia comprobatum est, frequentiore huius nucis vsum, lumbricos generare: cui morbo totius prouinciæ Malabar incolæ admodum obnoxij sunt.

Malabares
lumbricis
obnoxij.

Corticis vti-
litas.

Cayro.

EXTERNO illo primòque cortice siue operimento crasso, foris læui, intus verò tomentoso dum resiccatus est, fiunt rudetes & alij funes nautici, vti in Hispaniis ex sparto. Tomentum illud Malabares Cayro vocant, magni apud eos vsus, nam quoniã aqua marina non corrumpitur, stipatur eo omnis generis naues: itaque illis populis vsum præbet lanæ, xyli, stuparum, lini, & sparti.

Xareta.

E secundo nigroque & duro cortice, qui à nostris Cocco dicitur, ab incolis verò Xareta, fiunt scutellæ & alia vasa pоторia in tenuiorum vsum. Fiunt etiã ex eo vstulato carbones auri fabris vtilis, qui in iis prouinciis periti & industrij, nec admodum sumptuosi reperiuntur. Solent enim suum opificium proclamantes compita circuire, secum deferentes vrceolum, malleolum, & duo cela, cannaq; tubulum palmari longitudine manu tenentes quo focum incendunt. In edes admissi, vasa ex auro & argento conficiunt, pro eorum qui ipsos euocarunt arbitrio.

Huius palmæ
folioru vsus.

FIUNT ex huius Palmæ foliis petasi maiores & minores ad Solis ardores & imbres arcendos idonei: texuntur etiam storee, & alia pleraque.

Coccus de
Nalediua.

COCCVS porrò de Nalediua cognominatus adeò commendatur ab ipsis incolis, & à Malabarensibus, non modò à plebe

plebe, sed à Regibus & Principibus viris, vt in omni fere morborum genere ad eum confugiant tanquam ad sacram anchoram. Fiunt in eam gratiam ex illo pocula que auro vel argento excipiuntur, & in nauium triremiumq³ figuram efformantur, ad aquam bibendam, in quam ex catenula medulle ipsius Cocci fragmentum pendere sinunt: sibi que certo persuadent, illis, qui aquam ex similibus poculis hauriunt, nullum venenum nocere posse, futurosq³ immunes à multis morbis, in quos memini multos incidere, qui ex iis poculis bibere soliti erant. Et licet omnem diligentiam adhibuerim, nunquam tamen obseruare potui, similia pocula aliquè ex morbis curare, ad quos vtilia esse creduntur: potius igitur arbitror tantam laudem obtinuisse à vulgi opinione. Nonnulli ex huiusmodi vasculis bibere soliti, mihi affirmarunt sese experientia didicisse iecur incendi, renes noxam contrahere, & calculum generari: nihilominus tamen magnum est eorum pretium, longèque pluris aestimatur ijs locis vbi inueniuntur, quàm alijs procul inde distitis: nam interdum eiusmodi nuces nude, neque auro aut argento exornatæ quinquaginta aut amplius aureis nummis aestimantur.

Miræ eius facultates vulgo creditæ.

NIGRIOR autem, nitidior, longior, maiorq³ est hic Coccus quàm aliæ nuces Cocci communis.

Quæ differat à Cocco communi.

DE MYROBALANIS.

MYROBALANORVM quinque sunt genera diuersis arboribus & regionibus nascentia.

Myrobalanorum quinque genera,

CITRINA que à Medicis Aritiqui, à plebe autem Arare nuncupatur, nascuntur arbore mediocris magnitudinis, multis ramis & in ordinem digestis, prædita; folijs Sorbi.

Citrina Aritiqui.

EMBLICA illis Anuale dicta folia minutim incisa, filici ferè similia, sed paulò crassiora habent.

Emblica Anuale.

Indica.
Rezanuale.

INDICORVM, quæ ab incolis Rezanuale appellantur, folia, salicis foliis sunt similia.

Bellerica.
Gotin.

BELLERICA rotunda sunt, incolisque Gotin dicuntur, & folia obtinēt Laurinis similia, minora tamen & tenuiora. Inueniuntur hæc quatuor genera per totam provinciam Malabar, Dabul, Cambaya, & Batecala, ea sunt que in Europam deuehuntur, sicca & condita.

Chepula.
Aretca.

CHEPVLORVM, quæ illis Aretca appellantur, arborem non conspexi, sed eius folia Persicæ foliis esse similia referunt, & arborem eiusdem cum aliis esse magnitudinis: sunt verò omnium arbores Pruni magnitudine, sed pluribus ramis magisque in orbem digestis, prædita.

DE TAMARINDIS.

Tamarindorū historia.

Helecho.
Aristora.

Salsa.

SUNT Tamarindi fructus elegantis & aspectu pulchre arboris, Castaneæ aut Ceratiurū arboris magnitudine, multis ramis prædita, & foliis latā vmbra præbētibus, materie solida admodū: folia filicis femina (quæ Hispani Helecho, Cantabri Aristora appellant) foliis persimilia, dilute virētia, valde elegātia, gustu acido, gratoque, è quibus condimentū fit (Salsam vocant) perinde atque è petroselino: flores candidi, Aureæ mali floribus admodum similes forma exteriori, & odore: attamē octonis foliis cōstant, quorū quatuor interiora alba sunt & crassiora velut Mali aureæ florū folia, quatuor verò exteriora tenuiora, & binā ex his eleganti neruo radiata: è medio flore quatuor enascuntur stamina corniculorum modo inflexa, candida & tenuia. Fructus admodum similis est Ceratiis * foris virescens initio, deinde per siccitatem cinereus, continens ossicula rotunda Cassie solutiue modo aut paruis Lupinis similia, dura admodum, & colore nitido terreo, haud quaquam flauo, quemadmodum nonnulli referunt: his non vtimur, sed sola pulpa quæ non nihil lenta & viscida est, iucunda tamen aciditate grata, tamen

tametsi nonnulli indigenæ asserant ossicula asata & in pol-
linem redacta ex oxygala in alui profluuiis vtiliter exhiberi:
facile auellitur hic fructus, & etiam sponte decidit. Folia
sub noctem sese contrahunt, suumque fructum amplecti so-
lent, qui si desit, sua virgulta & ramos complectuntur:
summa verò aurora sese explicare incipiunt grato specta-

Foliorum
facultates.

VOCATUR hic fructus in Canarin Chinha, ossi-
cula verò Chincharo, in Malabar Puti, & in Guzarate
Ambili: Arabes, Persæ, Turci Tamarindi vocant; ossicula
Abes, arborem Siger Tamarindi.

Varia no-
menclatura

PRÆFERUNTUR qui in locis montanis iisque
Septentrioni obuersis nascuntur: vsu verò compertum est,
huius arboris vmbra sub ea dormientibus non minus no-
xiam esse, quàm arboris iuglandis.

Huius arbo-
ris vmbra,
noxia.

* Tamarindorum fructus descriptio verior apud Garciam
conspicitur: cuius legitimam effigiem pete ex doctissimis Lo-
belij obseruationibus, vnà cum ipsius arboris semine recens
natæ rudimento.

DE CASSIA SOLVTIVA.

MULTA Cassia solutina nascitur in Cayro, & ple-
risque aliis prouinciis tum Orientalis tum Occidua India.
Præfertur tamen quæ ex Orientali delata est, quæq; locis
ad Septentrionem magis vergentibus nascitur.

Cassiae solu-
tiua natales
& historia.

AMYGDALÆ magnitudinē æquat, foliis mali Persici
similibus est, nonnunquam angustioribus, locis præsertim sic-
cioribus nata, floribus luteolis aut flauis, non ingrati odoris:
quibus deciduis succedunt siliquæ oblongæ, eleganti virore
præditæ dum recentes sunt, & quæ maturitate nigredinem
breui consequuntur.

C S

TAN

Candil.

TANTA est eius frequentia in Cambaya, vnde prestantissimam aduehunt, vt vnus Candil (quingentarum & viginti duarum librarum pondus hoc est) pretium non aestimetur pluris quam nummo aureo, qui trecentos & sexaginta marauedis (aereos obolos Hispanicos) valent.

IN MONTIBVS verò Cranganor, & per vniuersam prouinciam Malabar (quando eius maximum pretium) singula librae viginti marauedis redimi possunt, hoc est, paulo pluris quam dimidio regali Castellano, siue Batzio Germanico.

Varia nomenclatura

GENTILES Canarini fructum Hafanguia & Bauafenga, quemadmodum & prouincia Decan incola, & Brachmenes, arborem Bahoo, & Baua vocant: Guzaratenses Gramala: Malabareses Condaca: Arabes, Persae, & Turca Hiarxamber: asserebat tamen mihi Cogecela peritus medicus Persa illud vocabulum esse merè Persicum, & legitimum Arabicum esse Gafatfalus.

Eius vsus.

FORIS illinitur medulla erysipelate tentatis & inflammationibus. Inualuit vsus tota India exhibendi delicatulis mulieribus & pueris cassiam solutiua adhuc viuentem saccharo conditam, ad vnciam vnā bono successu: sumitur verò dum adhuc recens est & valde tenera, priusquam cortex induretur, maceratur primū in frigida aqua, antequam cum saccharo coquatur. Moderatè & sine molestia aluum subducit.

* Persicæ mali folia quodammodo æmulantur, si singularia separe. Quoniam verò coniugatim bina semper in oblongo neruo nascuntur, & summa ala postremum, imparitatem faciens: commodius meo iudicio comparasset cum fraxini foliis aut similium arborum quæ alata folia ferre solitæ, ea integra abiicere consueuerunt, quemadmodum Iuglans, Sorbus, Rhus, Ceratia, &c.

Huius arboris ramulo cum suis floribus & foliis Cuci, & Cedri fructu, aliisq. varij generis seminibus ante biennium donati

donatus à doctissimo diligentissimoq. viro D. Bernardo Paludano, qui ea ex Syriaca, Arabica, Aegyptiacaque sua peregrinatione retulerat.

DE ANACARDIO.

MAGNA est Anacardij copia in Malabar, & reliquis Anacardij historia. Indiae prouinciis. Fabae vulgari admodum similis, dum adhuc viret & recens est; exsiccatus verò niger & splendens: continet medullam Amygdalæ similem, inter quam & supremum corticem oleum admodum vrens inuenitur.

DOCTOR Orta scribit eum fructum in vsum medicum recipi, & in illis regionibus in lacte maceratum dari asthmaticis, & aduersus lumbricos: eum præterea viridem sale condiri, & edi oliuarum conditarum in morè: At etiam eo siccato caustici vice in strumis vti indigenas, totaque India eius cum calce mixti vsum esse ad obsignandos pannos. Eius fructus vtilitas.

EGO sanè vidi hunc fructum viridem, & per multos dies sale & aqua conditum, Oliuarum Hispanicarum modo, venalem in foro proponi, & edi non solùm quidem, sed excitandæ appetentiæ causa coctæ orizæ admisceri, vti solent fructum Mangas vocatum, aliòsque fructus adstringentes & acidos, aliàs minimè. Mangas.

NONNULLI in desiccato extimum corticem demunt, eamque membranam qua medulla tegitur, deinde medullam edunt ad bibendi appetitum irritandum. Ego verò & virentem conditum, & siccati medullam degustavi: sed neutro modo mihi delicatus videtur. Illud porrò certissimū, oleum id quod inter corticem & nucleum continetur admodum causticum esse & venenosum. Oleum inde confectum.

TOTA tamen prouincia Malabar, eius vsus est caustici vice. Si quis instillet in putridum & cauum dentem, ipsum vrit frangitque, & corrumpit facilè. Calce addita Cuius sit vsus.
ad bom-

ad bombycinos pannos obfignandos, & alias res quaslibet notandas vtuntur: etenim notam adeò firmiter imprimit, vt nulla lotionem eximi queat.

Alia huius
fructus fa-
cultates.

SOLENT interdū Indi nonnulli hunc fructum cuspidi cultelli infixum candela ardenti imponere, qui, dum vritur, mirum quos strepitus edat, quas ignis scintillas quasi fulmina eiiciat diuersorum colorum, eaque ratione rudioribus quibusdam & mulierculis imponunt, illis persuadentes, se in ijs scintillis & flammæ radiis spiritus conspiciere qui ipsis loquantur, & eos edoceant quodcumque scire cupiant. Tali igitur commēto miseros fallunt, persuadentq. quod volunt, dantes responsa ijs qui ipsos consulunt, pro suo arbitrio. Vt verò omnes isti gentiles, augures, incantores, & diuinatores rarò loquuntur, & cum mora ponderèque respondent; in suis responsis semper sunt ambigui, & adeò astuti, vt quomodocumque res, de qua cōsulti sunt, cadat, suam estimationem minimè periclitentur, dicantque se euentum prædixisse.

DE CAIUS.

Cajus histo-
ria.

MALVM Punicam magnitudine æquat hac arbor; folium eius dilutius viret, & carnosum est: flos candidus, similis ferè mali aureæ flori, sed pluribus foliis constans, nec adeò odoratus. Præbet hac arbor fructum Caju vulgò appellatum, qui quoniam boni saporis est & ventriculo utilis, ab omnibus multum æstimatur.

Eius fructus
descriptio.

EST autem hic fructus, magni mali instar, valde flavus & odoratus, intus spongiosus & succi plenus sine vllis granis, gustu subdulci, nonnihil tamen fauces coarctante. Sed duplicem habet eodē anno ortum hac ratione: marcescēte flore subsequitur faba * prægrandis, inter quam & florem intumescit quiddā malo simile, quod paulatim fabæ succum ad se pertrahit: quòque maius incrementum sumit, eò faba
sue

sive nux magis minuitur, donec fructus Caju, hoc est, malum illud, plenam consequutus sit maturitatem, quod è colore flauo aut rufo (nam vterque color in his malis conspicitur) & odore deprehenditur: maturo fructui inhaeret nihilominus faba illa, & cum ipso colligitur.

BELLARIORVM vicem præbet hic fructus ex Et utilitas. vino sumptus, aut sine vino: nam præter saporis gratiam, utilis admodum compertus est in ventriculi debilitate, vomitibus, & appetentiæ deiectione. Quiverò his auxiliis non egent, prius in aqua nonnihil maceratum edunt.

NON vbiq; nascitur hic fructus, sed in hortis vrbis S. Et natales. Crucis Regni Cochin inuenitur.

* Mirari satis nequeo nostrum Auctorem huius nucis, quæ in extremo fructu nascitur, vel è qua, vt ipse refert, ipsum malum incrementum sumit & substantiam haurit, formam, colorem, consistentiam, & oleum in cortice conclusum (non secus ac in Anacardio) non describere; cum apud Brasilianos, quibus Caius sive Caious (ita enim pronūciandum) dicitur, non minore fortè in vsu sit, quàm ipsum malum, vt ego de iis qui in Fernambuco diu vixerunt intellexi, & in annotationibus ad caput de Anacardio historia Aromatum, adscripsi, ad quas lectorem remitto. Arbitror autem hunc fructum in regnū Cochin recens fuisse illatū, & propterea plenum eius vltum nondum innotuisse. Certè quotquot hætenus de stirpibus Indiæ Orientalis scripserunt, nusquam eius meminere, nec ipse quidem D. GARCIAS AB ORTA, qui paucos ante annos Aromatum historiam conscripsit.

DE SPICA NARDI.

DE Piso veneno quod Lacuna commentariis in 6 cap. lib. 1. Dioscorid. scribit ex Nardo Indica fieri, nec D. Orta vnquam summa diligentia exquirens, nec ego, tametsi plurimos de eo percontatus sim, in India intelligere potuimus.

PRÆSENTISSIMVM quod apud eos est venenū, vocatur Bicho de Ormuz, id est, Lacertus ex Ormuz, Venenū Lacerti ex Ormuz. qui

qui similis Scinco est, de quo & eius exitiosissimo veneno, & diabolica arte qua homines extinguere solent, referemus in libro Animalium. Secundum locum obtinet Manga siluestris, de qua inferius. Tertium quod est Tigridis pilis fit: Deinde quod est planta quadam lacteo succo plena, cuius magna nascitur quantitas in prouincia Malabar. Sed & Napellus locum suum obtinet.

DE RHABARBARO.

Rhabarbari
natales.

Canta vrbs,
portus &
emporium.

RHABARBARVM singulare medicamentum, dignumque veneratione apud omne humanum genus, in interiore Chinarum regione dumtaxat prouenit, vnde in urbem Cantan (nobilissimum totius illius prouinciae portum & emporium, vbi Lusitani habitant,) exportatur, & inde nauibus in Indiam aduehitur. Alia item via ex eadem interiore prouincia Chinarum camelis deferunt per Tartariam & Vzbeque in Ormuz, & inde in Persiam, Arabiam & Alexandriam, vnde postea vniuersae Europae communicatur. Id non est adeo cariosum, & praefertur illi quod nauibus in Indiam importatur, eo quod magna ex parte corruptum est, facile enim in ista per mare ventione vitatur.

HÆC sunt quae de Rhabarbari natalibus cōperta sunt, nec D. Orta cum insigni sua diligentia, nec ego plura consequi potuimus.

De Rhabarbari præparandi ratione quorundam error.

QVOD verò nonnulli scribunt, eius regionis incolas Rhabarbarum macerare, deinde succum exprimere, è quo ad solem depurato, trochiscos parare soleant, Principibus viris purgandis idoneos, nobisque deinde radices exsuccas, & inutiles mittere, fabula est, quam inde originem sumpsisse arbitror, quod nonnulli gentiles mercatores Rhabarbaro fungosiori & vetustiori (vt facilius à corruptione liberent, ne ueteredo quae id erodere solet, innascatur) aquam non feruentem, sed tepidam adfundant, deinde lineis pannis emundatum bacillis

cillis aut filo traiciant, & exsiccent, & nonnulla foramina piperis tenuissimè triti polline & cera obturent: deinde probe siccatum in Psyllij semine adseruent.

HÆC mihi retulit mercator Canarinus vir probus, sanctèque affirmabat ea dumtaxat fieri ad præseruandum à corruptione Rhabarbarum, addebatq; id rhabarbarum in quo conspiceretur foramen, quo traicctū pependisset, ea ratione præparatum fuisse, neque ideò improbari, neque affusam aquam multum de ipsius viribus detraxisse.

DE RADICE CHINÆ.

VOCATUR hoc excellens medicamētum in China-
rum regione Lampatan, in Decan Lampaos, in Canarin
Bonti, ab Arabibus, Persis & Turcis Chophchina.

Radiciſ Chi-
næ nomen-
clatura varia

NASCITVR abundantissimè in Chinarum regio-
ne: inuenitur tamen etiam in Malabar, Cochin, Crāganor,
Coulan, Tanor, & aliis locis.

Eius natales.

PLANTA est multis tenuibus spinosisque sarmentis
prædita, smilaci asperæ non absimilibus, quorum maxima
minimum manus digitum crassitie nō superant, foliis plan-
taginis latifoliæ magnitudine: radices pugnū nonnunquam
æquant, interdum minores sunt, solidæ, graues, candidæ, in-
terdum etiam rubescentes, & multæ sæpenumerò simul co-
herentes.

Eius descri-
ptio.

PLVRIMVS est huius radiciſ vsus in omnibus Orien-
talis Indiæ prouinciis ad varios morbos: quin ad eò innoxia
censetur, vt eam sumentibus, tametsi nullā victus rationem
obseruent, sed liberè carnibus & piscibus vescantur, nihil in-
commodi adferre credatur. Vulgaris tamen quæ in China-
rū Indiæ prouinciis obseruatur, sumēdi huius radiciſ decocti
cōsuetudo est, vt radiciſ vncia vna, additis radiciſ Apij dua-
bus drachmis decoquatur lento igne & sine fumo; in decem
& sex aquæ libris ad sex librarū cōsumptionem reliquos de-
cem

Facultates.

cem in fictili vitriato adseruant, sumuntq³ singulis diebus recens decoctum, quoniam facile corrumpitur, nec ultra diem adseruari potest. Eius verò tepidi manè sumit ager plenū haustū, duabusq³ horis in lecto remanet, postea surgit, duabus autem horis ante cœnam totidem haurit, interdiu de eodem frigido bibit.

PLERIQUE tamen etiã dum sua negotia exercent & nauigant singulis diebus manè & vesperi duas eius radicis in puluerē redactæ drachmas ex vino, aut ipsius radicis decocto felici successu bibere solent.

ORGANIS etiam ex hac radice recenti, aqua elicitur, delicatioribus admodum familiaris: attamen & ab aliis magna quantitas absumitur, quoniam illi plurimum fidunt non modò in morbis à D. Orta enumeratis, sed etiam in hemicrania, in herniis humoralibus, & ventosis, in colli vesicæ & penis callis, eorumq³ vlceribus, venerē etiam admodum excitare creditur: decoctum tamen ipsa stillaticia aqua præstantius est. Optimè conseruatur radix, si pipere confractò inuoluatur.

DE CROCO INDICO.

Croci Indici
historia.

MAIORA latioraque habet Crocum Indicum folia quàm Orchis Serapias dicta, colore foliorum Scille, dilu-
tiora tamen & tenuiora; caulem habet è foliis simul impli-
catis, & sese mutuo amplexantibus constantem: radicem
foris Zingiberi similem, intus croceam.

Curcum.
Saroth.

PRÆTER nomina ab Orta enumerata, apud Ara-
bes etiam Curcum dicitur, apud Turcos Saroth.

DE GALANGA.

Duplex Ga-
langa.

DVPLEX est Galāga medicamentum vsibus huma-
nis valde necessarium, dignum q³ vt Pharmacopolæ in u
officinis perpetuò habeant.

VNA minor & odorata, quæ cū Rhabarbaro ex Chinæ regione in Indiã aduehitur, & inde in Lusitaniam defertur, incolis Lauandou dicta.

Lauandou.

ALTERA maior, plurima nascens in Iaua & Malabar, cuius descriptionem, quòd maiore sit in vsu, hic damus. Ea duorum cubitorum altitudine crescit, nonnūquam amplior, fecundiore præsertim solo: folia habet Orchidi Dioscor. lib. 3. descriptæ similia, longiora tamen & latiora, superne saturatius inferne dilutius virentia: caulem ex foliorum inuolucris constantem, vti in Orchidum generibus: florem candidum, inodorum: semen exiguum, neglectum: radicem secundū caput crassam & bulbosam, reliqua ex parte Zingiberi similem, sed maiorem, nonnunquam capitula, hastulae regie modo, proferentem.

SERITVR radice quæ mirum in modū sese propagat.

APPELLATVR à Canarinis & Brachmenis (quibus maximo est in vsu cū in hominum tum iumentorum morbis, quique eam ordinariè cum Oriza, vel piscibus, vel in acetariis edunt) Caccharu, ab Arabibus Caluegian, in Iaua Lancuax, in Malabar Cua.

Nomina varia.

ADEO autem vulgaris est apud Malabarēses huius radicis vsus, vt non modò in medendis morbis eam vsurpent, sed in farinã etiam conuertant, ex qua Cocci seu nucis Indicæ lacte, nonnunquam Sura, aut Iagra excepta, certum quoddam panis genus pinsunt in tenuium placentularum formam, Apas vocant: in deliciis est hic panis, præbētq; iis qui ventriculi debilitate, & frigiditate laborant, in alui doloribus, vteri affectibus & vrinæ difficultatibus: quo postremo in morbo miram eius efficaciam experiuntur, siue ob humores crassos & pituitosos, flatūsue aut arenulas in vretibus aut collo vesicæ congestas, vrinæ difficultas orta sit, vel etiam ex carnis excrescentia in ipso vesicæ collo aut meatibus nata. Præbent verò edendum hunc panem, deinde hau-

Eius vsus & facultates.

D

stums

Nimpa.

stum Nimpa (qua veluti aqua ardens est) concedunt; in
inguinibus verò supràque pubem & collum vesicæ, folia
Nymphaea decocta in aqua & macerata atque adhuc calen-
tia applicant.

* Neque hic auctor, neque Garcias ab Orta mihi satisfaciunt
in Galangæ maioris descriptione, præsertim si ea, qua Euro-
pæ officinæ vtuntur, legitima est Galanga maior: etenim eius
radices multo maiorem similitudinē habent cum Iridis, quàm
cum Asphodeli aut Zingiberis radicibus. Et certè omnino
mihi persuadeo Galangam nostrā maiorem Iridis genus esse
huic fortè simile quod in mea Pannonicarum stirpium histo-
ria primum est. Nihil tamen statuo.

DE ZINGIBERE.

Zinziberis
descriptio.

TRIVM aut quatuor palmorum magnitudine assur-
git, foliisque est Milio maiori, quod Lachryma Iob vulgò nun-
cupatur, admodum similibus; caule verò Asphodelini crassi-
tie, ex multis foliorum involucribus constans, vt veluti exigua
quædam arundo appareat: radicibus quodammodo Iridi si-
milibus.

DE LIGNO COLVBRINO.

Dux ligni
colubri
stirpes.

BINÆ stirpes in Malabar inueniuntur plurimum dis-
similes cum forma, tum nascendi modo, vno tamē eodemque
nomine nuncupatæ, Lignum Colubrinum, quod singula mi-
rum in modum vtiles sint aduersus colubrorum morsus.

Prioris hi-
storia.

PRIOR nascitur hederæ modo, colore Dracunculii ma-
ioris, siue Serpentaria: folia illi sunt Bryoniae ferè similia,
integra tamen initio, neruoque prædita per longitudinem ex-
currente, & quinque aut sex venis in latera vergentibus,
successu temporis accedunt exigua foramina, qua paulatim
cum foliis incrementum sumunt donec tandem omnino fo-
lia scindant, eaque vitis foliis similia reddant: conspiciuntur
enim interdum in eadem stirpe folia integra, alia exiguis,
nonnulla

nonnulla maioribus foraminibus prædita, omniâque adeò inter se dissimilia, vt minimè eiusdem plantæ folia esse videantur. Tantam verò habet hoc lignum cum colubro similitudinem, vt qui non norit, aut de die viderit, si ad Lunæ splendorem noctu cõspiciat, viuum colubrum esse existimet.

VVLGO censetur præstantissimum remedium aduersus colubrorum & viperarum morsus: incolæ sanè, dum in agros tendunt, magna ex parte circumferre solent hoc lignum (sunt enim in ea prouincia multæ vipera, variâque serpentum genera) aiuntque solo eius odore serpentes fugari: & si dum colubros venantur, eos attingere hoc ligno queant, ilicò rumpi & extinguui.

ALTERA admodum breuis est & tenuis, triâque solummodò folia habet mollia, leuia, saturatius virentia: florem aut fructum non conspexi, nec quenquam inueni qui se vidisse assereret: radix oblonga & tenuis est, minimo digito minor, hinc inde nonnunquam extuberans, & summa tellure serpens: exterior eius cortex valde tenuis est & cinereus, nullo, dum gustatur, manifestò sapore præditus, deinde tamen gustum in ore relinquens suauem, & vti Moyses odoratum: fissus est vndique hic cortex, & sponte sese expedit ab alio crassiore flauoque cortice subtus nascente, qui odorem Loti siluestris siue trifolij odorati vulgaris refert, & saporem Glycyrrhiza dulciorem: præmansus autem odore admodum suauis, nec iniucunda mordicatione, momentanea tamen præditus esse deprehenditur: ipsa materies lignosa est, candida, dura & insipida: folia napi saporem referunt: germen producit hæc radix supra terram circiter quatuor vncias longum, in caput extuberans.

NOMEN huius plantæ apud Canarinos est Duda Sali.

TRITA radix cum aqua rosacea aut vulgari, vel cum vino (indifferenter enim vtuntur) præsens certumque asse-

Eius facultates.

Alterius historia.

Eius vires.

Nomenclatura.

Eius vires.

runt remedium aduersus omnis generis serpentum morsus. Plurimus etiam eius est vsus in febris continuis, tertianisque, syncope, ventriculi debilitate, & cordis tremore: daturque aduersus omnis generis venena. Multi mihi sanctè affirmarunt dummodo manu hanc radicem tenerent, nullos serpentes, vel alia similia virulenta insecta formidare; & certissimum esse serpentes & vipers eius aspectum minimè ferre posse, sed fugere, celerrimèque in aliam partem sese proripere, si quis ante serpentes eam proiiceret.

P E R V T I L I S etiam censetur iis quibus anhelitus ab ore vitiato aut dentibus corruptis foetet, modò eam continuò mandant, dentiùmque cauis gestent.

Eius natales.

P R O V E N I T locis humidis, & inter arbores, praesertim verò secundum eas quæ Angelinis nuncupantur, nec procul à mari.

Colubrini
ligni genus
tertium.

I N V E N I T V R & tertium Colubrini ligni genus in eadem prouincia, vastæ arboris magnitudine, de quo in alio libro agemus.

* Neutrum horum ligni colubrini generùm cum **G A R C I A E** ligno colubrino conuenire facilè animaduertet, qui vtriusque descriptiones diligèter conferet. Secundi verò generis **G A R C I A E** descripti fragmentum quinque vnciarum longitudinis, quodque, vt conicere licebat, duarum vnciarum crassitudinem æquarat, mihi non modò ostendit Londini anno 1581. C. V. D. Hector Nunez Medicus Lusitanus, sed etiam dimidia eius parte liberaliter donauit. Eius porrò materies firma est, candida, venis quibusdam distincta, non dissimilis fraxini ligno, cortex autem qui eam integit cædicans, & quasi cinereus. Vtraque verò, si quis degustet, amaro sapore prædita esse deprehenditur. Eius fragmenti iconem lectoris oculis subiecimus.

DE LIGNO MOLVCENSI.

Ligni Molu-
censis nata-
les & descri-
ptio.

INVENITVR in Moluccis arbor quædam domestica Malicotoneæ magnitudine, cuius folia Maluæ vulgaris foliis sunt similia, fructus verò auellanis, sed minor, molliore cortice & nigricante.

SERITVR coliturque in hortis diligenter, nec alibi facile inuenias: tanti enim ab incolis æstimatur, vt peregrinos ne ad eius quidem conspectum admittant.

Panaua.

INCOLÆ Panaua appellant. Cum verò istic Regis nomine gubernaret prudētissimus & animosissimus Dominus Ludouicus de Tayde, ipsius nomine hæc arbor dicta fuit, quoniam ille primus nobis eius insignes facultates aperuit. Accidit enim vt nobilis quidã Lusitanus, Henricus de Lima vocatus, dū in Moluccis versaretur, animaduerteteret quanta cura & diligentia incolæ hanc arborem colerent, quanti-³æstimarent, atque ideò illius facultates apprimè intelligere cupiens, nonnullas tandem edoctus est. Nactus igitur trunci huius arboris partem, eam obtulit Proregi, bonarū rerum, & naturæ secretorum studiosissimo, tanquam medicamentum valde necessarium, cognitūque dignum, & nostris hominibus hætenus inauditum. Anno autem sexagesimo primo supra millesimum & quingentesimum interrogans me Prorex, an aliquid de hac arbore inaudissem, aliquot eius facultates retuli quas ab aliis didicissem, conquerens arborem nondum licuisse videre: tum ille eius quod habebat fragmento me donauit, imperans vt cum iudicio & ratione experirer, nec vllius vitam periclitarer, deinde rerum successum illi significarem: quod me facturum recepi. Eius itaque ligni periculum feci, cum in nonnullis egris quorum curam habebā in nosocomiis, tum in variis morbis qui in longa nauigatione plerumque oriri solent dum in Lusitaniam redirem; partim adiutus facultatū relationibus quas intellexeram,

lexeram, & vtendi methodo, partim iis qua Nobilis ille in Moluccis didicerat.

ILLIUS semen iam antè videram mihi donatum ad aues capiendum: etenim eo in aucupis vtuntur non modò in illa regione, sed etiam in multis Indiae prouinciis, ad quas, eius rei gratia, venale defertur. Eius pauxillum cum oriza cocta mixtum aibus siluestribus exponunt: quæ degustant, ilicò decidunt sopita & stupida; quæ verò auidius id edunt, moriuntur antequam illis auxilium præberi possit, quod est, vt frigida caput persundatur. Graculi omnium citissimè eo degustato extinguuntur.

Eius semen
in aucupis
vtile.

NUNC ad salubrem huius arboris materiem accedamus, cuius pauxillum hodie plurimi facio.

INTVS sumptum, aut foris appositum, omnibus venenis resistit.

Aduersus
venena pro-
dest.

INTRO assumitur magno commodo ex aqua rosacea vel vulgari, auiùmque iusculo eius pulueris apta quantitas pro necessitate, & ægri natura, modò decem grana non excedat, sed infra id pondus consistat. Ad viperarum, Regulatorum (qui serpentes pileati appellatur, & admodum noxijs sunt) aliorumque similibus aspidum aut serpentum morsus, bibitur hic puluis ex aqua, ipsiq; morsibus puluis inspergitur. Eadem ratione præbent in vulneribus quæ à sagittis toxico illitis facta sunt, quibus illius regionis incolæ plurimum vtuntur.

PVLVEREM verò ex hoc ligno sibi parant lima è pelle marinae canicula cõfecta, aut tenui aliqua ferrea lima.

Eius pulue-
ris vsus.

ROBUSTISSIMO cuique dimidijs eius scrupulus ex aqua limpida tepida aut rosacea, aut gallinarum iusculo tepente, summo manè datur (cœna autem diei præcedentis parca esse debet) euacuat enim omnes humores, præsertim crassos, lentos, & melancholicos: cõuenit quartanis, diuturnis, febribus continuis, iliacis, colicisq; doloribus, flatibus, hy-

Canja.

Eius præstā-
tia.

dropisi, arenulis, renum calculis, vrine difficultatibus, sæuis-
sima colerica passione, alijsq; morbis, veluti articulorum &
tiliarum inueteratis doloribus, scyrrhis & scrofulis. Om-
nis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectam reuo-
cat: & si nimia fiat euacuatio, bibat eger dimidiū cyathum
Canja, hoc est, decocti orizæ, aut auiculam comedat, subito
cessabit, quod sanè multa laude dignum est, paucisq; medi-
camentis vulgare, vt in potestate sit medici aut egri, pur-
gari quantum cupierit. Huc accedit quòd neque fœtorem,
neque tadium, neque metum dum sumitur pariat, possitque
sine diætæ obseruatione, etiam iis qui sua negotia foris pera-
gunt, propinari, vti ex iis deprehendi qui vna mecum eadem
naui vehebantur, nullū sentientes incōmodum, tametsi dum
purgarentur nulla diætā vterentur, viuerentq; solutissimè.

OBSERVAVI etiam illius præstantiam in inuete-
ratis capitis doloribus, hemicrania, apoplexia, aurium tinni-
tu, arthritide, ventriculi & vteri affectibus & asthmae.
Propterea fidens illi plurimum, sæpius in diuersis naturis,
ætatibus & locis, feliciter vsus sum, & sine vlla molestia, nisi
quod in biliosis naturis, calidisq; vetriculis nō nihil molestia
pareret donec cibum sumerent, & in nonnullis vomitum
excitaret: sed biliosis hunc puluerem nonnunquam dedi sy-
rupō acetoso aut carambola condita exceptum: aut in cata-
potia cum saccharo rosato efformatum.

EXHIBENDVS est summo manè, neque cibus aut
potus concedendus donec purgati sint quantum necessarium
videtur, tum demum cyathus iusculi gallinarum tepidi da-
tur, dimidiaq; aut integra hora post, conceditur pullus gal-
linaceus, & paululum vini aqua bene diluti, deinde toto illo
die potu abstinet ad cœnam vsque, quæ parca erit, & facilis
concoctionis. Subsequenti die sumitur saccharum rosatum
cum aqua buglossi, aut borraginis, aut cōmuni, atque ini-
citur clyster ad aluum eluendam.

SOLET

SOLET verò interdum in nonnullis ani pruritus & excoarationem excitare, atque in aliquibus (sed paucis admodum) hemorrhoides.

HÆC sunt quæ de hoc ligno Panaua conspexi & intellexi: Nunc verò in illis regionibus magnus est eius vsus, tantaq; estimatio, vt sine metu in multis morbis supra enumeratis vsurpent. Ego bis illud sumpsi in coli dolore & hemicrania, mihiq; salutare esse deprehendi.

CETERVM cum propter eius insignes facultates incolæ plurimi faciant, easq; quantum in ipsis est, celare nos studeant, quæ proculdubio longè plures sunt quàm quas nominamus, sperandum est temporis (quod omnia reuelat) successu reliquarum quæ nobis adhuc ignotæ sunt, notitiã nos consequuturos: easq; in libro quem præ manibus habemus fideliter enarrabimus, si, antè quàm in lucem prodeat, intellexerimus.

DE MORINGA.

LENTISCI magnitudine est Moringa, cui persimilia habet folia: paucis prædita est ramis, eamque ob causam exiguam præbet umbram, multis nodis scatet, adeoq; fragilis est, vt facillimè cum ipse frutex, tum rami confringantur: folia saturatius virent, viuidiq; sunt coloris; saporis vero foliorum napi: fructum fert pedalem, raphani crassitie, octo angulis insignitum, colore dilutiore inter viridem & cinereum, intus candidum, medullosum, & in certa receptacula distinctum, quibus continenter rotunda semina Eruo similia virentia & admodum tenera, sed sapore quàm folia acriore. Editur hic fructus cū carnibus coctus, aut alio modo paratus.

Moringæ historia.

HVIUS arboris radix Unicornu, & lapidis Bezar vices supplet, veraq; theriaca est qua vulgo incolæ vtuntur cum aduersus omnis generis venena, tum morsus serpētium

Eius vsus & facultates.

D S maximè

maximè noxiorum, vulgò Culebras de Capillo dictorum, aliorumq; insectorū, & virulentorū animalium, cū intro sumpta, tum foris applicata. In colerica quam vocāt passione singularis efficacie esse deprehendi. Miscetur remediis melancholicos humores purgantibus: & probè nota est Elephantiasi laborantibus, quorum plurimos, eius continuo vsu sanari perhibent.

Eius natales. **ABVNDE** nascitur variis India locis, sed præsertim tota prouincia Malabar, secundum flumen Mangate, vbi admodum luxuriat, multosq; fructus profert, qui vulgò in foro venduntur perinde atque fabæ in Hispania.

Nomenclatura varia. **ARABES** & Turcæ Morian appellant: Persæ Tame: Guzaratenses Turiaa.

DE LAPIDE BEZAR.

TAMETSI in altero libro, (quem De quadrupedibus, serpentibus, & auibus quæ in India inueniuntur, scribere speramus) de omnibus gemmis lapidibusque qui in medicum vsu veniunt, simus acturi: placuit tamen hoc libro lapidis Bezar mentionem facere, quem, quotquot de eo scripserunt, aut eo vsi sunt, & adhuc vtuntur, vno ore asserunt maximum præstantissimūque esse antidotum aduersus omnia venena, nō modò intro assumptum, sed etiam foris adhibitum.

Lapidis Bezar quātitas & forma. **INVENITVR** hic lapis varia magnitudinis, formæq; & diuersi coloris: nā sunt qui dūtaxat dimidiā drachmam, sunt etiam qui duodecim & quindecim drachmas pendant, quales ego conspexi; nonnulliq; adhuc maiores reperiri ferunt: sunt præterea rotūdi vti auellanae, alij oblongiores oui forma, aut columella, alij triangulares, alij sessiles vna parte, & gibbi altera vti castanea: postremò nonnulli sunt coloris ex viridi nigricātis, alij mali insani colorē referunt, alij obscuriores sunt, alij dilutius virēt, & nonnulli etiā flauescūt.

GENERATUR iste lapis in ventriculis animalium Eius natales.
 birco ferè similiū, arietis prægrandis magnitudine, colore
 rufo, vti cerui propemodum, agili, & acutissimi auditus, à
 Persis Pazan appellato, quod variis Indiæ prouinciis, vti in Pazan.
 promontorio Comorim, & nonnullis Maluccæ locis, tum
 etiã in Persia & Corasone, insulisq. quæ à Vacca cognomen
 adeptæ sunt, inuenitur: similiter in Occidentali India, refe-
 rente Petro de Osma in epistola quam ad D. Monardis
 conscripsit.

VT verò differunt figura & colore hi lapides, sic etiam Eius varie-
tas & diffe-
rentia.
 nonnihil pondere & substantia variant: etenim eiusdem
 magnitudinis videas, alios aliis leuiore, alios aliis solidiores
 pluribusque aut paucioribus tunicis præditos, nonnullos etiam
 vsque ad centrum continuos, aliquos in quorum meditullio
 puluis quidam reperitur, alios in quibus aliquid herba sicca
 simile, plurimos in quorum centro paleolam tenuem so-
 lummodo inuenias circa quam lapidem efformari quidam
 putant.

PRÆFERUNTUR autem Orientales, atque om-
 nibus Persici antecellunt. Sunt qui, referentibus nonnullis,
 huius lapidis puluere vtuntur singulis quindecim diebus, Huius lapi-
dis puluis
cuius sit v-
sus.
 existimantes eo medicamento partes corporis vitales, gene-
 rationisque membra roborari.

ASSERVUNT iis regionibus in quibus inueniuntur Animalium
quæ huc la-
pidem gene-
rât, venato-
res.
 animalia, quæ istum lapidem generant, venatores aded esse
 peritos & exercitatos, vt quænam animalia maiores lapi-
 des contineant, solo conspectu possint iudicare, aiuntque
 ea animalia in quorum ventriculis maiores lapides latent,
 minus mobilia, agiliãve esse, & lenta, subtristiãque appa-
 rere. Interdum etiam extincta animalia inueniri, in quo-
 rum receptaculis lapides grandes sint.

PORRO horum lapidum tanta est æstimatio apud Huius lapi-
dis præstatiã.
 gentiles & indigenas, vt dicere soleant: Licet Deus omnia
 in homi-

in hominum vtilitatem creavit, damnum tamen quodammodo esse, eum lapidem in alium vsum conuertere, quam Principum & nobili stemmate progenitorum, quandoquidem in plebis vsum lapidis Bezar loco, radicem Moringa creavit, de qua superiore capite.

DE ARBORE TRISTI.

Arboris tristis natales & qualitas.

NONNULLIS Indiae locis, praesertim verò in Malabar, frequentissima nascitur Arbor quaedam magnitudine & forma fere Pruni, multis praedita ramis tenuibus, & certa per spacia nodulo distinctis, è quo vtrinque singularia folia enascuntur Pruni foliorum magnitudine, mollia & lanuginosa parte auersa, quemadmodum fere salviae folia, & viridia nonnihilque aspera parte interiore, non adeo serrata in circuitu, vt pruni folia, neque tam multis venis praedita. E singulorum foliorum sede nascitur pediculus quinque capitula summa sui parte sustinens, quae quatuor foliolis subrotundis constant, è quorum medio quinque flores exiliunt candidi, elegantes, Aureae mali floribus magnitudine & figura pares, tenuiores tamen, elegantiores, & odoratiores, pediculo magis ad rubrum quam ad flauum colorem tendente, quo in illis regionibus edulia tingunt, quemadmodum apud nos vulgo fit croco: fructus magnitudine lupini est, virescens, cordis effigie, per medium secundum longitudinem sectus, continens in vtraque parte quoddam receptaculum in quo semen occluditur, magnitudine seminis Ceratij siue Siliquae, cordis effigiem retinens, album, tenerum, membrana subiuente tectum, nonnihil amarum.

Nomenclatura varia.

VOCATUR haec arbor in Canarin Parizataco; in Malayo Singadi, in Decan Pul, ab Arabibus Quart, à Persis & Turcis Gul.

Odor.

RES est profecto obseruatione dignissima, conspiciere hanc elegantissimam arborem nocte pulcerrimis, suauissimeque
olen-

olentibus floribus onustā & hilarem, & simul atque à Solis radiis illustratur, nō modò flores omnes in terrā abiicere, sed totam arborē cum suis foliis quodāmodo marcidā apparere.

INTER omnes sanè quos vnquam odoratus sum flores nullum meo iudicio meminì cum hoc comparandum, presertim initio dum quis repente locum ingreditur vbi hac arbor est consita: nam postquam manu contacti sunt, exiguus & euanius est odor.

INDIGENÆ istos flores correficere cēsant, sed amarissimi sunt: nam recēter ex arborē collectos & in cibis degustauì, & nonnullam amaritudinem semper deprehendi. Gentiles etiam medici eius semen inter medicamenta correficientia recensent.

Florū vires.

MULTI Proreges, tribuni, atque alij priuati hanc arborē in Lusitaniam transferre voluerunt, sed irritò conatu. Noui etiam quosdam qui semen commodo tempore collectum & maturum, vasculis figulinis vitratis atque bene obturatis, item argenteis, pyxidibusq; ligneis in Lusitaniam detulerunt, ibique cū omni cura & diligentia seuerunt, sed nunquam nasci voluit.

IN Malabar autem & Goa, locisq; vicinis cum tanta facilitate nascitur, vt quilibet rami in terram depecti comprehendant.

DE NEGUNDO.

DVÆ arbores multis Indiæ locis, presertim verò provincia Malabar inueniuntur, in vsu medico aded commendatæ, vt multis morbis vtiles esse deprehendantur.

Duplex Negundo.

EARVM prior mas censetur, & à Canarinis Varalo Nigūda appellatur, Amygdalæ magnitudine, foliis supernè virētibus, infernè hirsutis, foliorum Saluie modo; & in ambitu serratis, quæ procul aspicientibus Sambuci foliis similia videntur.

Prioris descriptio & nomenclatura.

ALTERA

Alterius hi-
storia & no-
menclatura.

ALTERA Negūdo femina nuncupata, aut Norchi-
la à Lusitanis, vulgò in Canarin Nyergūdi dicitur: in Ba-
lagate Sambali; in Malabar Noche: vtraq; verò tam mas-
quàm femina Arabibus, Persis & Decan incolis Bache vo-
catur, Turcis Ayt. Eadem magnitudine qua prior assurgit,
folia verò habet ampliora, rotundioraque, neque in ambitu
serrata, foliis Populi albae perquam similia.

VTRIUSQUE generis folia Saluiam odore & sa-
pore referunt: degustata tamen magis amara & acria
deprehenduntur: in plurimis foliis parte auersa summo ma-
nè inherens conspicitur spuma quaedam candida, quæ nocte
ex illis emanat. Vtriusque flos cinerei coloris est, plurimūm-
que ad Rorismarini florem accedit. Vtriusque fructus admo-
dum similis est piperi nigro, acris gustus quidem, sed mini-
mè vrentis vti Piper, at Zingiberi propemodum paris.

ARBOREM moderatè calidam faciunt, & semini
pauidò plus caloris tribuunt.

Facultates.

FOLIA, flores, fructus cōtusa, aut in aqua decocta, vel
in oleo fricta vtiliter imponūtur omnibus doloribus ex qua-
cumque causa prouenientibus: præsertim verò in articulo-
rum doloribus ex frigida causa natis, atque in tumoribus &
contusionibus, mirabiles præbet effectus. Ulceribus etiã ve-
tustis folia trita imponuntur, felici successu, quãdoquidem
eorum materiã digerunt, eaq; emundant & ad cicatricem
perducunt, modò corpus non sit impurum. Et sanè in vul-
neribus, apostematibus & contusionibus adeò vtilem expe-
riuntur, vt chirurgorum operam minimè requirant.

Foliorū de-
coctum.

MVLIERES horum foliorum decocto omnitem-
pore vniuersum corpus lauant; tantaque inuasit persuasio
apud illas, Negundo folia, flores & fructus vtilia esse ad iu-
uandum conceptum, vt cum qui contrarium persuadere co-
netur, lapidibus obrutura sint.

OBSTETRICIBVS etiã quas illi Dayas vocant, Dayas.
 apprimè nota est hæc arbor.

A DEO frequens est huius arboris vsus ad medendum Huius vsus.
 in illis regionibus, vt nisi Deus præcisos ramos multiplici fœ-
 tura renasci faceret, iam diu fuissent cõsumptæ arbores, aut
 certè maximi pretij nunc essent: Sed quò magis præcidun-
 tur rami, eò felicius renascuntur, perpetuaq; fronde virent.

DE NIMBO.

ALIA est arbor medico in vsu admodum commenda-
 ta à Christianis & Gentilibus, reliquisq; earum India pro-
 uinciarum incolis, rara tamen admodum: sed qui eam co-
 gnoscant Nimbo appellant: Malabareses Bepole. Nomenclatura.

MAGNITUDE est fraxini, cui procul aspicien-
 tibus persimilis videtur: folia vtrinque viridia sunt, nec ab
 altera parte incana lanugine pubescunt, in ambitu serrata
 & mucronata: rami multis foliis luxuriãt, floribusq; abun-
 dant exiguis, albis, quinque foliolis constantibus, flauis in
 medio staminulis, Lotiq; siluestris siue trifolij odorati odo-
 rem referentibus: fructus est paruis oliuis similis, subluteus,
 cortice admodũ tenui præditus, nasciturq; ex ramulorũ alis. Nimbo arboris historia.

HVIUS arboris folia nõnihil amaricãt, saluberrimaq;
 sunt trita & cum succo limonum imposita vulneribus sor-
 didis, cuniculosis, callosisque cùm hominum tum iumentor-
 um, digerunt enim, emundant, sarcotica sunt, & ad cicat-
 tricem perducunt. Foliorum item succus perutilis est siue
 per os sumptus solus, aut ex vino, aut aqua, aut gallinæ iu-
 sculo, siue vmbilico impositus solus, aut cū fellis bubuli mo-
 mento, aut aceto, aut aloë, ad necandos & expellendos om-
 nis generis lumbricos: quamobrem familiare admodum, &
 perquam salubre medicamentum est omnibus illius regio-
 nis incolis præsertim Malabar prouinciæ, quoniam lumbric-
 is valde sunt obnoxij. Magnus est etiam eorum vsus tum
 florum

florum & fructus in articulorū doloribus, tumoribus, membrorum debilitate, & apostematibus.

Eius oleum
neruorū do-
loribus vtile

OLEVM item ex eius fructu expressum, multo est in vsu in neruorum doloribus. Eoque vulnera, neruorum puncturas, & contractiones curant Malabareses.

DE IACA.

Iacæ natales

NASCITVR arbor in nonnullis Indiae insulis secundum aquas, quæ licet nullum medicum vsum præbeat, propter amplitudinem tamen, & fructus elegantiam minimè prætermittenda est.

Et nomen-
clatura.

EAM Malabareses Iaca: Guzaratenses Panax: Canarini Panafu: Arabes Panax & Iaca nuncupant: Persæ matato p. in f. Fanax.

Eius descri-
ptio.

VASTA est arbor, foliis palmaris amplitudinis prædita, dilutè virentibus, neruo crasso & duro per longitudinem excurrente: malum fert nõ è germinibus aut foliorum sede, quemadmodum aliæ arbores, sed ex ipso trunco maioribusque ramis nascens, longum, crassum, obscurius virens, crasso duroque cortice tectum, vndique veluti adamantum cuspidibus septo, quæ in spinam breuem, viridem, nigroque aculeo præditam desinunt, admodum similem Durionis spine, sed minimè acutam aut pungentem, tamen si minutari videatur.

HORVM fructuum minimus est maxime cucurbitæ amplitudine atque etiam maior, præsertim in Malabar, vbi præstantiores nascuntur: nam qui in Goa proueniunt, minores & peiores sunt atque magis inspidi. Cum maturus est hic fructus, bonum odorem spirat, eiusque duas differentias constituunt: Vnam Barca appellatam, & præstantiorem: alteram Papa aut Girafal dictam, minusque bonam: deprehenditur postrema ex mollitie, quoniam si manu apprehendas, digitis cedit. Præstantissimi verò fructus pretium

qua-

quadraginta marauedis non excedit, hoc est, paulò plus regali Castellano. Per longitudinem secti hi fructus, intus candidi, & densa carne preediti apparent, ac veluti in capsulas aut receptacula diuisi, plena castaneis longioribus & crassioribus quàm sint dactyli siue palmula, cinerea tunica tectis, & intus albis castanearum vulgarium modo, gustu terrestri & aspero, si virides edantur, multòsque flatu generantibus: at si vti Hispanicæ castaneæ assentur, gustu sapido & venerem excitantibus, ob quam solam rem plebs frequentius vti solet. Sunt autem singula hæ castaneæ pulpa flavescente & aliquantulum lenta inuoluta, & pulpam Durionis nonnihil referente, tametsi ab eo differat: grati saporis est, præsertim quæ in Iaca Barca cognominata continetur, optimi Melonis pulpæ admodum similis: dura tamen concoctionis est, & admodum grauat ventriculum: atque, vt illarum prouinciarum medici aiunt, si in ventriculo corrumpatur, noxios & venenosos humores generat: quiq; frequentius hoc fructu vescuntur, facile in pestilentem illum & pessimū morbum Morxi appellatū incidunt.

Eius facultates noxiæ.

Morxi morbus.

DE DURIONE.

FRUCTVS est in Malaca adeò grati saporis & odoris, vt reliquis qui in ea prouincia gignuntur, tametsi plurimi sint & boni, præferendi videantur. Cuius præstantia, & quoniam Doctor ab Orta illius etiã meminit capite de Datura, licet eum non vidisset, me impulit vt de eo scriberem tãquam oculatus testis, tametsi in medicina nullum locum obtineat.

Durio vbi nascitur.

VOCATUR hic fructus in Malayo (quæ prouincia est vbi gignitur) Duriaon: ipsius flos Buaa: arbor ipsa Batan.

Eius nomenclatura.

PRÆGRANDIS est hæc arbor, materie valida & solida, crasso cinereoq; cortice tecta, multis ramis luxurians, E & copiosum

Et qualitas.

& copiosum fructum præbens: flores habet ex albo nonnihil
 flavescentes, folia dimidij palmi longitudine, duorum aut
 amplius digitorum latitudine, in ambitu tenuiter serrata,
 parte externa dilutius virentia, interna verò saturiore vi-
 rore, & quodammodo ad rufum tendente prædita: fructum
 Melonis magnitudine, dēso cortice septū, eoq; multis breui-
 bus crassisq; & pungentibus aculeis horrente, foris viridi &
 veluti striis quibusdā quemadmodū Melo secundum longi-
 tudinem distincto: intus verò concamerationes quatuor se-
 cundum longitudinem habet singulas tria aut quatuor re-
 ceptacula continentis, quibus singuli fructus insunt admo-
 dum candidi vti lactis pingue, magnitudine oui gallinacei,
 gustu suaviore odoratioreque quàm sit condimentum illud
 ab Hispanis Manjar blanco appellatum, non tamen adeò
 molles aut glutinosi: nam qui candore illo non sunt præditi
 sed flavescent, putridi sunt, aut aëris iniuria pluuiæue cor-
 rupti. Optimi censentur qui tres dumtaxat fructus in sin-
 gulis concamerationibus, deinde qui quatuor obtinent: nam
 qui quinque habent, improbi censentur, quemadmodum &
 illi qui fissuras aliquas habent: non solent verò in singulis
 malis plures quàm viginti fructus contineri, iique singuli
 inclusum habent nucleum, mali persici nucleo similem, non
 rotundum sed oblongiusculum, gustu insipido, quique gut-
 tur exasperet, veluti messila viridia, propterea non eduntur.

Eius fructus
 edendi ratio.

CALIDVS & humidus est hic fructus: & qui edere
 volunt, pede leuiter comprimere & frangere solent propter
 spinas quibus obsitus est.

QVI nunquam hos fructus ederunt, cum primùm illos
 olfaciunt, videntur putridas cepas odorari: sed postquam
 degustarunt, præ reliquis cibis bene olere & sapere censent.

Eius vires.

EST verò tanta in existimatione, apud eos qui gula
 dediti sunt, hic fructus, vt putent neminē eo posse saturari,
 propterea varia dant illi epitheta. Memini videre quendam

Epigram-

Epigrammata ab eleganti Poëta in laudem eius conscripta: qua (si hic locus ferret vt adscriberentur) non dubito quin lectori plurimum essent placitura.

TANTA tamen est huius fructus in Malaca abundantia, vt singuli non pluris quam quatuor maraedis veneant, praesertim mensibus Iunio, Iulio, & Augusto: nam reliquis pretium intenditur pro hominum arbitrio.

Pretium & aestimatio.

ADMIRATIONE porro digna est Betele cum hoc fructu antipathia qua profectò tanta est, vt si quis in nauem, Durionibus plenam, ad esue aut concamerationem, vbi adseruentur aliquot Betele folia reponat, corrumpantur & putrescant omnes. Et, sicui ex Durionum immodico esu ventriculus inflammetur & grauetur, folio Betele supra ventriculum imposito, subidò mitigatur inflammatio, tumorq; tollitur. Et, si à Durionum esu ingerantur aliquot Betele folia, nullam noxam sentiet, quantumuis multos ederit. Inde fit, tum etiam ob eius gustum suauem, vt vulgò dicatur, neminem eorum esu posse satiari.

Eius mira cum Betelè antipathia & facultates.

DE MVSA* SEV FICV INDICA.

DECEM & octo aut viginti palmorum magnitudine attollitur hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex multorum corticum sibi mutuo incumbentium cõiunctione constat, & humani cruris crassitiem adipiscitur, radice rotunda & crassa, Elephantorum grato pabulo: foliis nouem palmorum longitudine, duorum cum semisse latitudine, neruo satis crasso per longitudinẽ excurrente, & transuersis fibris in latera sparsis, parte superi re saturis, inferiore dilutioribus: ex huius arboris fastigio nascitur veluti thyrus quidam florum simul congestorum in modum pinei strobili coloris rufi: deinde vnicum ramum fert humani brachij crassitie in multos nodos diuisum, è quorum singulis decem aut quatuordecim dependent ficus, ita vt nonnunquam ra-

Musæ historia.

Eius varia
species.

mus centenis aut ducentenis ficibus onustus conspiciatur. Hos in diuersas species distinguunt Lusitani provinciam incolentes: nam Cenoriis appellat qui admodum flauent, laeues, longiusculi, gratique saporis sunt, & odoratiores: Chincapanoes verò qui virescunt nonnihil, longioresque sunt, utque etiam grati saporis. Laudantur praeterea qui in Cofula nascuntur, Aethiopibus Inninga dicti.

Nomencla-
tura.

LEGITIMUM autem nomen apud Arabes & Persas (vt è praestante medico Persa in Ormuz nato intellexi) est Mous, non autem Musa aut Amusa: arboris verò Daracht Mous. Reliqua nomina ex GARCIA petèda.

Eius arboris
serèdè ratio.

SEMEL dumtaxat seritur haec arbor; nam ex eius radice aliae enascuntur: singulae verò vnicum (quemadmodum retuli) fructuum ramum gestant, qui, dum maturi sunt, rescinditur, plantamque ipsam sponte exsiccari sinunt, tanquam in posterum inutilem, aut amputant, in domesticorum Elephantorum pabulum.

Eius vsus.

NONNULLI interiora tenerioraque, antequam explicentur, folia, florumque thyrsus pipere, Zingiber recenti, allio, sale & aceto condiunt, & capparum modo edunt. Folia verò quoniam amplissima, mollia frigidaque sunt, substernere ad accumbendum in aestu solent: & ambustis nonnunquam imponunt. Ruellius huius fructus meminit ex auctoritate Theophrasti & Strabonis.

*Nemo meo iudicio accuratius hanc stirpem descripsit quam Ouiedus sub Platani nomine. Eius historiam Latinam fecimus, & scholiis in secundum GARCIAE librum cap. de Musa inseruimus.

DE MANGAS.

Mangas hi-
storia.

VASTA haec est arbor & multis ramis praedita, fructumque fert magna ex parte anserino ouo maiorem, nonnullis interdum Indiae locis binas libras, aut amplius pendentem,

dentē; in eadem verò arbore per sepe colore differentes isti fructus cōspiciuntur: alij enim dilutè virent, alij flauēt, quidam etiam ex viridi rubescūt: grati admodum saporis odorisque est, & quando non est corruptus, duracinis persicis (que à carne firmiore flauaque Melocotonea vulgò appellantur) præstat.

IN multis prouinciis nascitur, vti in Malabar, Goa, Guzarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, alijsq; Indiæ locis, & in Ormuz vbi reliquis præcellit.

Natales.

NOMINATUR Mangas: in Canarin Ambo: à Persis & Turcis Amba: permanētque in arbore ab Aprili in Nouembrem vsque interdum, pro locorū natura & situ.

Nomenclatura.

EDITVR hic fructus in laminas sectus aut sine vino, aut vino maceratus. Conditur etiam saccharo vt commodius adseruari possit, atque interdum cultello aperitur, & in eius meditulliu Zingiber recens, allia, sinapi, sal, cum oleo & aceto insperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliuarum conditarum modo. Saliunt etiam & elixant, atque in forum venalem proferunt.

Eius fructus edendi con- diendi, & conseruandi ratio.

FRIGIDVS & humidus est, tamen si vulgus calidum constituat, & multas mordicationes in eorum qui vescuntur ventriculo parere affirmet. Quin & indigenæ medici calidum faciunt, & vituperant, dicentes serpiginem, erysipelas, biliosas febres, phlegmonas, & scabiem generare. Quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptione: sed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter immoderatum æstum, in similes morbos incidunt etiam nonnulli qui illo abstinent.

Facultates.

ANTEQVAM probè maturus sit, gustu adstringente est, & ea pars que ossiculo vicinior est, acerbior: sed maturus dulcis & sapidus est. Præduro putamine, vndiquaque tomento, aut duris fibris transversim & obliquè excurrentibus operto tegitur nucleus longiusculus & crassiusculus,

magnitudine ilignea glandis, candidus & candida cute testus, gustu amaro dum crudus est, ideoque aduersus lumbricos & alui profluvia utilis: tostus vero iligneas glandes sapit.

INVENITUR etiam huius genus sine ossiculo, palato admodum gratum.

Mangas siluestre aliud genus.

Et eius facultates.

ALIUD eius genus siluestre reperitur Māgas brauas nuncupatum, adeo presentis veneni, ut indigenae illo sese mutuo perimant: nam si quis paululum ederit, ilico moritur: interdum oleum admiscunt ad exacuendam eius vim, utque celeriore perniciem adferat: sed quocumque tandem modo sumptum, adeo ceteriter perimit, ut haecenus nullum sit repertum antidotum ad eius vim compeſcedam. Dilute viret, & aliquantulum splendet, lacteo succo abundat, paucaque carne praeditus est, nam crasso cortice solummodo integitur ossiculum praedurum & cartilagineum, Cotonei tamen mali magnitudine est.

Natales.

PER vniuersam prouinciam Malabar prouenit copiosè haec arbor, domestica siue satiuā minor, breuioribusque & crassioribus foliis. Pueri his fructibus, aureorum malorum loco sese mutuo petere consueuerunt.

DE ANANAS.

Natales.

PEREGRINVS est hic fructus, & ex prouincia S. Crucis in Brasilia primum in Indiam Occidentalem, deinde etiam in Orientalem Indiam delatus, in quibus nunc vberissime prouenit.

Eius historia.

CITRII vero mali minoris magnitudine est, admodum flauus & odoratus cum probe maturus est, adeo ut praetereuntes ex odore dignoscere queant aedes in quibus sit: succulentus & gratissimi saporis, procul intuentibus cinara videtur, sed pungentibus aculeis caret. Singula stirpes Cardui edulis magnitudinem equant, vnicumque malum gestans

gestant in medio quasi caule, & circa eum multas alias proles, quarum nonnullæ etiam suo fructu præditæ sunt. Quæ itaque fructus maturos colligunt, proles ilicò terræ mādare solent: è quibus singulæ deinde stirpes proueniunt suo malo onustæ, uti mater, quæ intra annum spatium colliguntur. Eius radix carduo eduli perquam similis est, sed & folia non sunt disparia, tametsi ad Ananas siluestris folia magis accedant, Vulgo Ananas vocant: Canarini verò Ananasa.

CVM primùm in Indiam illatus est hic fructus, singuli decem ducatis, aut paulò amplius æstimati sunt: nunc verò propter abundantiam (tametsi neque sapore neque odore primis cedat) vix duobus regalibus Castellanis veneūt.

HACTENVS in medicũ vsum non est receptus, sed solummodo ob saporis gratiam commendatur. Calidus & humidus est, editurq; maceratus in vino uti Persicũ malocotoneum, & facilis est concoctionis; nimius tamẽ eius vsus inflammationes parit quemadmodũ Duriones Malacenses.

Eius vsus.

SI medius secetur, & partes denuo coniungantur, vniuntur uti cucumeres: perfossus verò cultello, si in vulnere vnus diei aut noctis spatium cultellus relinquatur, inuenietur tota ea pars quæ in vulnere hæsit absumpta.

*Confule nostras annotationes in. 2. lib. Aromatum Capite de Mangas.

DE ANANAS SILVESTRI.

ALTIVS assurgit qui Ananas siluestris nuncupatur: namque truncum habet hastæ magnitudine leuem admodum, rotundum & Mali aureæ crassitie, spinis horridum: folia spinosis cuspidibus prædita, & per ambitum mollibus spinis septa. Singulæ arbores secundum radicem summa tellure magnam foliorum comam fundunt, maiorum quàm quæ in arbore sunt, quæq; procul intuentibus Aloës foliis si-

Ananas sil-
uestris de-
scriptio.

milima videantur, tenuiorum tamen, pluribus spinis horridorum, & dilute virentium: adnatis se propagat, aliæq; stirpes ex aliis enascuntur, præsertim in sepibus & hortorum ambitu quos egregie muniunt. Rami foliorum simul glomeratorum capita proferunt flauentium admodum, & tenerorum, suauissimi odoris, quæ nihil aliud sunt quam flos ipse: ex horum singulis spica prodit Arundinis spica non dissimilis, sed crassior, compactior, & elegantior, odore Cedri. E ramis dependent fructus Ananas brauo, id est, Ananas siluestres dicti, quoniam cum domesticis nonnullam habeant similitudinem, Melonis magnitudine, coloris rubri elegantis & oculos oblectantis, toti in partes diuisi quemadmodum Cupressini strobili seu nuces exsiccatae, sed tuberculis foris obsiti, ut procul spectantibus magni pinei strobili appareant.

CAPITVM teneriora folia seu flores crudi eduntur *Cuius facultatis sit.* carduosq; sapiunt, sed exiguum alimentum præbent.

FRUCTVS (quem pauci degustant) sapore utcumque suauis præditus est, adstrictionis tamen austeræ, & palato parum gratæ particeps.

SUCCI plena est tota plâta cum suis radicibus. Huius sex vel octo vnciæ ex saccharo summo manè sumpta præsentissimum certissimumq; censentur esse remediũ aduersus iecoris & renum calores, renum vlcera, purulentas vrinas, & penis excoriationem: nam magna ex parte post tertium diem sanantur.

VTILEM etiam in diabete esse ferunt: at non sum expertus.

ARABES admodum laudant aduersus eosdem morbos & erysipelas; & Queura vocant, quemadmodum in Decan; Persæ Ananasa, & Angali: florem (qui caput illud foliorum odoratũ est) Arabes Chuxtaid, Persæ Pixcoxbuith dicunt: Turcis est ignota.

*Habet hæc plâta aliquot notas nõ dissimiles Aloï Americanæ.

DE CARCAPVLI.

CARCAPVLI Malabaribus, Garcapuli Canari- Carcapuli
historia.
nis, vasta magnitudinis arbor est, fructum ferens malo au-
reo cui cortex exemptus sit, magnitudine & forma similem,
ex grumis omnino constantem, (sed non separabilibus ab
inuicem vt in malo aureo,) tenui, leuiq; & splendenti corti-
ce tectum, non admodum sicco, colore pallido, at vbi maturuit
aureo: gustu admodum austero, sed quadam adstrictione grato.

Eo vtuntur in cibis, magnaq; apud incolas eius est laus in Eius vsus.
curationibus: sed inter omnes quae experientia comprobatae
sunt primas obtinet profluuij alui cuiusque generis constri-
ctio, in iis praesertim qui nimio veneris vsu hoc malum con-
traxerunt: editur vero aut ipse fructus maturus, aut eius
succus cum oxygala sumitur, aut illius exsiccati puluis: cum
oxygala autem mixtus & cocta oriza, mirifice appetitum
deiectum reuocat. Vtilis etiam est eius succus, & exsiccati
puluis in oculorum caliginibus & suffusionibus. Familiaris
est eius fructus puluis obstetricibus, eum enim puerperis ex-
hibere solent ad pellendas secundas, & ad purgationes, atq;
lactis vbertatem praestandam, tum etiam ad facilitandum
partum magna vt aiunt efficacia.

SUCCVS eius cum aliis platis mixtus vngui maioris
digiti pedis imponitur eodem latere quo quis aut caliginem,
aut suffusionis initium in oculo habet, vtilemque esse perhi-
bent.

TRANSFERTVR hic fructus siccus ex Malabar in
alias prouincias.

DE CARAMBOLAS.

FRVCTVS quem Malabares & Lusitani Caram- Carambola
historia.
bolas appellant, in Deca Camarix, in Canara Camarix &
Carabeli, in Malayo Bolimba, & a Persis Chamaroch

E S dicitur;

dicitur; nascitur in arbore cotonea magnitudine, foliis malis, paulò longioribus, coloris viridis saturatioris, & gustus amaricantis: floribus paruis quinque foliolis constantibus ex albo rufescentibus, nullo quidem odore gratis, sed aspectu elegantibus, & gustu oxalidis acetoso. Ipse verò fructus maiusculi oui gallinacei magnitudinem aequat, oblongus, flaves-cens, atque veluti in quatuor partes diuisus, sulcis illis paulò altius impressis magnam gratiam addentibus: in medietullo continet semina tenera saporis aciditate palato grata.

Eius vsus.

MULTI vsus est in medicina & in cibis: nãque maturum exhibent in biliosis febribus, & saccharo conditum, syrupi acetosi loco prabent. Canarini eius succo, cum aliis medicamentis istic nascentibus, collyria parare solent ad oculorum nubeculas tollendas. Obstetricem (quæ illis Daya dicitur) vidi fructu sicco & in puluerem contrito, & foliis Be-tele vtentem ad secundinas à partu expellendas, foetumq; mortuum educendum.

EIVS etiam muria cõditi frequens est vsus, cum gratissimi sit saporis, & appetentiam excitet.

DE IAMBOS.

ALIVS est in India fructus, qui ob aspectus elegantiam, suauemq; odorem & saporem, tum etiam ob eius in medicina vsum, dignus est cuius historiam hic apponam.

Iambos historia.

ARBOR verò quæ hunc fructum prabet, vasta est, maximam malũ aureã quæ in Hispaniis nascatur æquans, multis ramis in latum expansis, multamq; vmbra præbentibus prædita, aspectuq; pulcherrima; caudex maioresq; rami cinereo cortice integuntur: folia pulcherrima sunt, leuia, palmũ aut amplius longa, crassiore neruo per longitudinem, multis autem obliquis venis in latera excurrentibus, parte superna saturatius, inferna verò dilutius virẽtia: flores ex rubro purpurascens, viuidi admodum coloris, multis staminibus

minibus in medio præditi, aspectu pulcherrimi, gustu capreolorū vitis simili: Fructus magnitudine est pyri quod à Rege cognomen accepit, eiusq; duo sunt genera: vnus enim adeo obscure rubet vt niger videatur, magnaq; ex parte ossiculo caret, & succi bonitate præstat: alter ex candido rubescit, & ossiculum continet album, durum, non admodum rotundum, ossiculi quod in persico malo est magnitudine, læue, & candida hirsutaq; membrana tectum, qui licet superiori bonitate cedat, dignus tamen est delicatissimorum etiam hominum palato; vtriusque odor suauissimam rosam refert Frigidus & humidus est, & admodum tener, cortice adeo tenui & molli tectus, vt cultello auferri non queat.

ALTE suas radices terre insigit hæc arbor, & post quartum annum fit fructifera: fructum sæpius eodem anno perficit, & nunquam sine flore aut fructu conspicitur, cum iidem rami floribus, fructu viridi & maturo semper ferè onusti sint, decidentibusq; quotidie floribus (sic vt solum rubro colore tinctum quandoque videatur) noui subnascantur, fructusq; alij primùm enascantur, alij maturescant, alij iam maturi colligantur. Succussa arbore maturi facile decidunt: comprehensi verò rami ad fructus colligendos, facillimè ab arbore reuelluntur. Ante reliquos cibos initio mensæ edi solent atque interdium.

MALABARES & Canarini hūc fructum Iamboli vocant: Lusitani istic habitantes Iambos, Arabes Tupha Indi, Persæ Tuphat, Turci Alma: Lusitani arbore Iambeiro appellant.

Nomenclatura varia.

FLORES & fructus saccharo cōdiri solēt, iisq; frequenter vtuntur in biliosis febribus, & extinguenda sitis gratia.

Facultates.

DE IAMBOLAINS

HVIUS arboris materies cortice integitur coloris ferè eiusdem cum Lentisci cortice; folia Arbuto similia habet, sed

Iamboloins historia.

sed Myrti virentis foliorū sapore: fructus Cordubēsis oliuis maturis similes, adstringentis gustus, & fauces cōtrahentis.

Eius vsus. **N** V L L V M vsum in medicina obtinent, sed eduntur cum Oriza cocta, nam appetentiam excitant.

V V L G V S Iamboloins appellat.

D E I A N G O M A S .

Iangomas descriptio. **A** L I V S est fructus Iangomas nuncupatus, Sorbis ferè similis colore, & immaturis prunis sapore: quibus & arborem similem habet, (sed spinis obsitam) & folia & flores.

Natales. **N** A S C I T V R cum spōte in agris, & in hortis etiam colitur.

Vsus. **F** R U C T V S licet maturus digitis prius emolliendus est, antequam edi possit: attamen adstrictionem illam haud mediocrem, nequaquam adhuc deponit: eaq; de causa illius vsus est vbi adstrictione opus habent.

D E M A L I S I N D I C I S .

Malorū Indicarū historia. **M** A G N A est arbor multis foliis & floribus prædita, & copioso fructu: folia minus rotūda sunt mali foliis, tametsi ea emulentur: supernè saturatè virent, infernè candicant & pubescunt vti Salvia folia, gustu adstringente: flores exigui, candidi, quinque foliolis constantes, inodori: fructus iuiubis seu Zizyphis similes, alij aliis maiores & suauiores, nunquam verò tam probè maturescentes vt conseruari queant & in alias regiones trāsferri vti zizypha, & perpetuò nonnihil adstrictionis retinentes: vnde colligitur minimè pectori vtiles esse quemadmodum zizypha.

Earum nomenclatura. **H** V I C arbori nomen est in Canara Bor, in Decā Ber, & in Malayo Vidaras, apud Lusitanos Mançanas de la India, id est, mala Indica.

Præstantia. **P** R Æ F E R V N T V R fructus in Malaca nati Malabaricis: sed iis adhuc præstantiores quos Balagate profert.

C O N -

CONSPICITVR hæc arbor æstate alatis formicis perpetuò onusta, quæ in ramis eius Laccam elaborant.

DE AMBARE.

CRASSA magnaque est hæc arbor, foliâque habet Ambare
descriptio. Juglandis foliis magnitudine respondentia, sed non eius forma, dilutius virentia, & multis venis elaborata, quæ illis magnam gratiam addunt: flores exiguos candidos, fructus Juglandis nucis magnitudine dilutius virentes, & cortice quam illa leuiore: odoris grauis & gustus acerbi dum adhuc virent, coloris verò flauis in maturis, gratioris odoris, & gustus grata aciditate commendabilis, medullam continentem cartilaginosa & duram, è duris nervis obliquè intertextis constantem.

HANC arborem appellat Canarini Ambare, fructum Nomenclatura. Ambares, Persæ Ambereth, Turci Harb, Lusitani Ambares quemadmodum Canarini.

PROPTER fructus gratiã aciditatẽ eũ Omphacij Eius vsus seu agresta loco cibis admiscunt: maturum ex sale & aceto edunt, excitat enim edendi appetitũ. Indi aduersus biliosos humores vtilem esse perhibent.

SALE & aceto conditus diu conseruari potest. Eius condien-
di ratio.

DE DATVRA.

TRIA sunt huius plãte genera, quorum quo frequen- Daturæ tria
genera. tius vtuntur, primo loco describemus: eius enim adeò vulgaris est vsus, vt pauca sint meretrices, quæ inter sua κειμήλια illud non recondant, ob eas quas postea subnectemus causas.

PRIMUM Altheæ magnitudine caulem habet, nec Prioris de-
scriptio. admodum illi dissimilem, in plures tamen ramos diuisum: folia cum magnitudine tum forma Stramonie foliis similia, verum magis in circuitu serrata, vti ferè Xanthij folia: flores albos, Smilacis leuis (quã Hispani Correguela ma-
yor

yor, hoc est, Conuoluulum maiorem appellant) floribus omnino respondentes, fructum Stramonie, rotundum, nucem Iuglandem magnitudine æquantem, viridi colore præditum, & spinis mollibus, minimèque pungentibus vndique septum, plenū semine Lenticulæ simili, eiusdemq; coloris, cordis humani effigie, gustus amari: radicē albā, raphani odore, quæq; si diu naribus admoueat, sternutamenta ciet, cuius cortex nonnihil amaricat, minus tamē eo qui caulē & ramos ambit.

Natales.

NASCITUR vmbrosis locis, & secundum aquas.

Nomenclatura.

NOMEN huic plātæ in Malabar est Vnmata caya, in Canara Datio, apud Arabes Marana: apud Persas & Turcos Datula: apud Lusitanos Datura & la Burladora, hoc est, faceta.

Qualitas.

LITERATI plerique, atque etiā maxima pars Medicorum istic degentium, legitimā Nucem Methel Arabum esse censent, frigidamq; excessu tertio, & siccam secundi sine constituunt.

Facultates.

MALA inualuit consuetudo apud impudicas mulieres, vt huius seminis in puluerem triti dimidiam drachmam ex vino, aut alia quæ magis arridet materia præbeant: miser qui eum hausit diu velut mente alienatus remanet, aut ridens, aut eiulans, aut dormiens, plerumque etiam alteri colloquens & respondens, vt interdum etiam sana mente præditum esse credas, tametsi mentis non sit compos, neque eum agnoscat, cum quo sermones cōfert, & colloquij habiti planè sit immemor, postquā ad se rediit. Sunt verò nonnullæ adeo exercitatae in hoc medicamēto exhibendo, idq; sic temperare norunt, vt ad certas, ea scq; quot velint horas, quibus id propinant, mentem adimant. Multa sanè eius rei exempla, quæ vel ego ipse vidi, vel ab aliis audiui, huc adducere possem; sed cum ad rem nihil faciant, prætermittenda esse duxi: illud solum addam, neminem qui simile sumpsisset, necatum vnquā comperisse, tametsi nonnullos conspexerim

per

per aliquot dies perturbatos ferri, quod fortè acciderat ob immodicam quantitatem exhibitam: quæ si fuerit nimia, interimit; quoniam hoc semen perniciofa qualitate non caret, licet Gentiles ad prouocandas vrinas cum pipere & foliis Betele id exhibere soleant, & perutile esse dicant. Ego verò nunquam obseruauit, nec experiri volui, cum alia medicamenta ad eam rem vtilia non desint.

PORRO si ad eorum qui hoc semen hauserunt curam *Vires variæ* euocentur Hispani medici, medicamenta vomitum cientia exhibent, vt quidquid in vetriculo hæsit reiiciant; acres deinde clysteres iniiciunt ad euacuandum, fortesq; ligaturas adhibent ad diuertendum, tum etiam cucurbitulas adponunt & venam secant. Gentiles verò medici & Christiani indigenæ cum à cucurbitulis & venæ sectione abhorreant, nihil aliud quàm vomitum prouocant, fortesq; ligaturas & fricationes adhibent, quæ si non sufficiant, balnea ex aqua calida præscribunt ad eliciendum sudorem: porro à vomitu vinum propinant, cui piper & cinamomum admiscent; in cibis verò audaciores sunt Hispanis: nãque euacuata materia gallinas edendas præbent, & vinum dulce aut passum exhibent.

RADICIS Daturæ drachma ex vino pota somnum profundum inducit, in quo varia insomnia, & miræ rerum facies obuersantur.

SEMI NE verò per noctem in aceto macerato, deinde exactè trito vtiliter illinuntur herpes miliares & erysipelata serpentina: nam breui sanantur.

RELIQVA duo genera facie & fructu superiori *II. & III. descriptio.* ferè respondent, sed flores colore variant: etenim secundi flores, licet forma priori sint similes, colore tamè flauo sunt, & secundum pediculum nonnihil rubent: tertij flores hyoscyami floribus magis accedunt. Ceterum neutro ex postremis duobus vtuntur, nisi ad necem inferendam. Nihilominus
tamen

tamen Brachmenes medici ex secundi semine (quod floribus est flauis) catapotia faciunt, granorum piperis magnitudine, magnæ sanè efficaciæ ad sistenda alui profluvia, quibus adiuncta sit febris ardens, atque etiam in dysenteris: Fiunt verò hunc in modum catapotia.

℞ seminis secundi generis drachmam vnã, piperis nigri & longi, sandali albi, atincar, radicum Bifa (adfertur ea ex Bengala & Patanne montibus) foliorum Banguæ, singulorum dimidiã drachmã: omnia ista diligenter cum aqua terunt in marmore, quo pictores suos colores terere solent, deinde catapotia efformant, è quibus exhibent quantum commodum videtur.

Nux Methel
la est Stramo
niæ fructus.

ME A est cum aliis plerisque opinio, vt nucẽ Methellam Stramonie fructum esse credam, qui per omnia similis est fructui Daturæ: atque si nonnihil ab eo differt, id locorum varietati adscribendum censeo.

Tatula.

*Quantum ex Daturæ primæ descriptione colligere licet, eadem est cum Turcorum qui Constantinopoli viuunt Tatula, cuius vsus illis perquam familiaris est.

DE BANGVE.

Banguæ de-
scriptio.

BANGVE simile ferè est Cannabi cuius Dioscorid. lib. 3. meminit. Caulem habet quinque palmorum longitudine, quadrangulum, colore dilutius virente, fractu contumacem, nec adeò concuum, vt cannabinus caulis, cuius cortex nõ minus quàm illius in fila diduci potest: folia cannabinæ supernè virentia, infernè incana lanugine pubescentia, gustu terrestri & insipido: semẽ cannabino minus, neque adeò candidum.

Eius utilitas.

INDI semine & foliis vescuntur, cum vt validiores in re venerea fiant, tum ad excitandam cibi appetentiam.

Compositio.

FIT ex hoc Banguæ compositio vulgaris admodum vsus in iis regionibus, ad varios effectus: etenim magnates & mili-

& militia praefecti, vt laborum obliti, securius & liberius dormiāt, seminis & foliorum in puluerem redactorū quantum videtur sumūt, illiq; addūt *Arecam* siue *auellanam Indicam viridem*, opij nonnihil pro arbitrio: omnia saccharo excepta deuorant: si verò in somno varias rerum species sibi obuersari cupiunt, addunt praeterea selectissimam *Camphoram*, *Caryophyllos*, *Nucem moschatam* & *Macis*: si verò hilares esse volunt & faceti, & praesertim in venerem procliuiiores, *ambaro* & *moscho* additis saccharo excipiant, & electarium faciunt.

ad quid pro-
lit.

MULTI mihi affirmarunt huius semen & folia ad libidinem ciendam mirae esse efficacie: vnde colligere licet, nihil affinitatis habere cum *Cannabi*, licet illi admodum similis sit, quandoquidem auctore *Dioscoride* loco supra dicto *Cannabis calida* & sicca est, & genituram extinguit.

DICITVR Arabibus *Axix*, Persis, *Decan* & plurimarum aliarum regionum incolis *Bāgue*; Turcis *Afarath*.

Nomenclatura.

*Sed & hoc *Bangue* plurimā affinitatem habere videtur cum Turcorum *Constantinopoli* degentium *Mallac*: quo ad varios effectus vtuntur: nonnulli etiam vescuntur excitandæ veneris gratia.

Mallac.

DE HERBA VIVA.

NONNULLIS Asia locis planta quedam inuenitur, vulgo *Herba viua* nūcupata, à circumforaneis illis *Iogues* appellatis, *Herba amoris*, ab Arabibus & Turcis *Suluc*, & à Persis *Suluque*.

Herbz viuz
nomenclatura

EXIGVAM habet radicem, è qua supra terram exiliunt octo ramuli duos digitos longi, foliis vtrinque in ordine digestis & inter se respondentibus onusti, quæ plurimum ad *Erui tenella* folia accedunt, nec dissimilia sunt foliis prioris *Polypodij*, cuius iconem *Lacuna* exhibet lib. 4. cap. 187. sed longè tenuiora, & vtrinque leuia, & grato virore oculos pascentia, vti *Tamarindorum* folia: è medio radicis capite

Eius historia

F

exiliunt

exiliunt pedūculi (nam caule caret) quatuor, singuli suam florem sustinentes flauum, aspectu pulcherrimum minoribus Caryophylleis similem, sed sine odore.

Natales.

N A S C I T U R calidis & humidis locis.

Mira eius natura.

A D E O mira est huius plantulae natura, ut eam humana ratio assequi nequeat. Nam cum maxime viret, gratissimaeque est aspectu, si quis illam apprehendere cupiat, ilico folia contrahit, atque sub tenues ramulos recondit; si vero apprehēdat, subito adeo marcida cōspicitur, ut exsiccare putet: sed quod maiore admiratione dignū est, si manū retrahat, ilico suum nitore recuperat, & toties marcescit aut reuirescit quoties cōprehenditur, aut manus ab ea retrahitur.

M I H I autem relatum est Philosophum quendam in Malabar dum nimis curiosē huius plantae naturam obseruare cupit, amentē esse redduū. Plantā ego conspexi, eamq; cum suo cespite, ipsam minimē cōtingens, erui, & in hortum quendam trāstuli, vbi permansit; at fatuū minimē vidi.

Facultates.

I N T E R R O G A T I à me nonnulli indigena medici, an aliquas huius plantae facultates perspectas haberent, illamq; in vsum medicum adhiberent, affirmarunt vtilem esse ad virgines corruptas in integrum (si credere fas est) restituendas & ad reconciliandum amorem mirae esse efficacie. Gentilis medicus & pro ea regione satis doctus, cum adeo cupidum cognoscendi huius herbae facultates conspiceret, ait, vnam se edoctorum adeo compertā & certam ut ceruicē pro pignore deponeret, nisi eam sic se habere comperirē. Nempe ut illi cuiuspiā mulieris, qualiscunq; etiam status, nomē modò indicare, se effecturū ut illa in omnibus mihi obsequeretur, dummodo ex ipsius praescripto herba vterer. Sed conditionem respui quandoquidē res adeo illicita esset. Nihil igitur aliud post diligentē inquisitionē de hac plāta intelligere potui, quā apud Gētiles, praesertim verò Brachmae-nes Canarinos & Iogues in magna aestimatione esse.

QVODAM die mihi accidit plantas conquirenti non procul à flumine Mangate vt Gentilem quēdam humi sedentem & verba quēdam obmurmurantiē, tanquam oraret, fortē conspicerem; quē cū compellassem, nihil respondit, sed meo interpreti quem comitem duxeram, manu dumtaxat innuit: is hominem intelligens, celeriter sese inde proripuit, meque secedere iussit, inquiens Gentilem illum incantatorem esse cuiusdam illius regionis Capitanei quem Caymal appellant, & istic sortes iacere supra Herbam viuam, id fieri solere repurgato prius circa ipsam plantā solo ad hominis longitudinem, recitarique quēdam concepta verba, & expectari primam auem aut rem animatam quę istam plantam prætergrederetur dū verba obmurmuraret, cuius sanguine (si comprehendi posset) perluenda esset, sin minus, alterius eiusdē speciei, idq; cum multis ceremoniis, quas prætermitto, cū indignæ sint vt scriptis mandentur. Conspexi deinde istam plantam siccam inter supellectilem mulieris prostitute pudicitie.

* Ea esse videtur quam Garcias libro Aromatū describit foliis Polypodij nullo nomine addito.

DE HERBA MIMOSA.

ALIA planta inuenitur in quibusdam hortis quinque palmorum lōgitudinis, & vicinis arbutis aut parietibus incumbens, tenui caule, elegāti virore prædito nec admodū rotūdo, per interualla exiguis & pungētibus spinis obsito, foliis superioribus haud absimilibus, filicis femina foliis minoribus.

GAVDET humidis & petrosis: & Herba mimosa Natales. nuncupatur, quoniam manu admota senescit & marcescit, manu verò remota pristinum virorem recipit, sed non adeò celeriter vti prior.

NATVRAM habet plurimum ab Arbore tristi differentem: nam singulis noctibus Sole occidente senescit & siccatur quodammodo, sic vt contabuisse videatur: Oriente

Herbæ mimosæ historia.

Natura.

verò Sole vigorem denuò recipit, quantòque Sol magis feruet, eò magis viret, totòque die folia ad Solem conuertit.

Odor & sa-
por.

Vires.

Quibus cum
plantis con-
ueniat.

ODORE & sapore est Glycyrrhizæ: vulgòque ab indigenis folia manduntur aduersus tuſſim, ad pectus repurgandum, & vocem clariorem: renum etiam doloribus vtilis esse cenſetur, & recentia vulnera glutinat.

* Multis notis hæc planta conuenit cum Fœnogræco ſilueſtri Tragi, ſiue Polygalo Cordi & Glycyrrhiza ſilueſtri Geſneri, cuius folia & radices deguſtata Glycyrrhizam ſapiunt: nam eius folia noctu interdum contrahuntur (quod in multis leguminaceis plantis vſu venit) at ſpinis caret caulis, niſi pro ſpinis ſumere libeat tenues illas & mucronatas appendices ſedi foliorum alatorum inhærentes.

DE PINEIS NUCLEIS MALVCANIS.

Pineorū nu-
cleorum de-
ſcriptio.

Eorum vſus.

ALITVR in hortis quibusdam Malabar, tum etiam in nonnullis ſiluis ſponte naſcitur Arbor magnitudine Pyri, cuius folia infernè diluto virore prædita ſunt, ſupernè autem ſaturo, admodū tenella & mollia, quæ guſtata valde acria deprehenduntur, & linguam diu vellicant: fructus triangularis, auellane magnitudine, interius in multa receptacula diſtinctus, in quibus ſemen eſt album, ſolidum, rotundum, pineo nucleo ſuo putamine exempto par.

Eo fructu frequenter vtuntur Indi, cū in curandis quibusdam morbis, tum etiam in ſuis nequitiis.

BINOS eiſmodi nucleos tenui membrana quæ illos contegit liberatos terūt, & clyſteribus vulgaribus admiscēt aduersus Sciaticam, & vrine difficultatem: ſeu propinant cum gallina iuſculo ad educēdos putridos, lentos, craſſoſq; & frigidos humores, & aſthmaticos curandos, aduersus quem morbum plurimum cōmendant, & frequenter vtuntur. Ex aqua tritis impetigines inunctæ primū tamen diligēter conſtricate & abraſæ, probè & breui temporis ſpatio curantur: ſed admodum vrunt, vt experientia didici.

IMPROBÆ etiam mulieres illarum prouinciarum
ſuis

suis maritis parum aquæ, quatuor grana siue nucleos edendos præbent, vt eos interimant.

VULGO appellatur hic fructus Piñones de Maluco, hoc est, pinei nuclei Malucani, quod istic frequētes sint arbores hunc fructum ferentes, multusq; & familiaris admodum sit illius vsus in purgationibus: à Canarinis Gepalu.

Fructus nomenclatura.

DE CHARAMEIS.

HVIUS arboris duo sunt genera: Vnum mespili amplitudine, foliis pyro similibus, dilute virentibus, fructu aelanis simili admodum flauo, eleganter in multos angulos desinente, sapore omphacij, & grata aciditate, quem vel immaturum vel maturum vel sale conditum vulgariter edunt.

Duo genera

Prioris descriptione.

ALTERVM genus eiusdem est magnitudinis, foliaq; habet malo minora, fructum verò priore maiorem, cuius decocto cum Santalis aduersus febres vtuntur Canarini medici.

Alterius historia.

CRESKIT in siluis & montibus procul à mari disitis.

Natales.

E primi generis quod secundum aquas nascitur, arboribus, seligunt Decanini & Canarini eam quæ longius à mari abest; eius radicis corticem (cui lacteus succus inest) quatuor digitorum longitudine sumentes cum drachma sinapi probè terunt, & asthmaticis exhibent: valenter enim purgat per aluum & vomitum. Quod si immodica subsequatur euacuatio, Carābolas fructum vnum viridē edunt, vel aceti Canarini haustum sumunt (quod nihil aliud est quàm aqua decoctionis orizæ vno aut altero die reseruata donec aciscat Canarini aceti vices præbēs, & medicum vsu præstans) & si profluuium non cessat, agris caput frigida abluunt.

Prioris generis vsus,

MAGNVS est horum Charameis vsus in illis prouinciis, & ad orexim ciendam, edere solent immaturos, maturos, salitos, vel sale & aceto conditos vt antè dixi; aut aliis edulis quibus aciditatem conciliare volunt admiscunt.

VOCANTVR in Canara, Decan, & vulgo Charameis; Arabibus, Persis & Turcis Ambela.

Nomenclatura.

DE HERBA MALVCANA.

Herba Ma-
lucana hi-
storia.

Nomencla-
tura.

Vfus.

ex eo vngue-
tum mire ef-
ficax.

Alia huius
stirpis vtēda
ratio.

DVORVM aut trium cubitorum longitudinem ad-
quirit haec planta, nonnunquam etiam locis vberioribus &
humidis, quinque cubitos superans, eleganti virore praedita,
caule tenui, tenero, nonnihil concauo, imbecillo, & nisi vti
Iasminum pergulis sustineatur, humi sese diffundente,
quemadmodum hedera, & multos ramos spargente, qui
subinde radices agunt vt Mentha & Melissophyllon,
adeoq; serpunt, vt planta sola vel ramus transpositus breui
temporis spatio magnum locum occupet: folia habet tenella
& mollia, in ambitu serrata, magnitudine & forma Sam-
buci foliis respondētia: flore croceū Chamemeli flori admo-
dū simile, paulò tamē maiore. Toto anno viret & luxuriat.

VVLEGO nuncupatur Remedium pauperum, & de-
structio Chirurgorum; Canarini Brungara aradua appel-
lant, id est, quae flore est croceo.

FREQVENTER vtatur cum in Maluco (vnde pri-
mam originem traxisse creditur, quod istuc abunde nasca-
tur, & plurima admisceatur Chirurgicis remediis) tum in
omnibus Indiae prouinciis, in quibus diligenter colitur, & in
pretio habetur, nec iniuria.

COQVNTVR huius plantae folia in oleo, & cum
cera inspissantur vnguenti modo: mirifice curat id vnguen-
tum omnis generis vlcera cum recētia tū antiqua, etiamsi
sanguinolenta, sordida, cuniculosa, maligna & putrida sint:
mira esse efficacia deprehendi in tibiārum vulneribus inue-
teratis, & recentibus vulneribus.

ALIA est praeterea huius stirpis vtēda ratio. Eius
enim caulem & ramos superiore cortice denudant, & su-
munt membranā illam tenuem quae media est inter ex-
teriorem corticem & caulem, quaeq; facile, vti in cannabi,
reuellitur: eam oleo nucis Indicae madentem, ipsius plantae
foliis

foliis inuoluunt, & sub cineribus calidis recondunt: vbi incaluerit & emollita fuerit, conterunt, & recentibus cruentisq; vulneribus imponunt seu grandia sint, seu minora: & paucis diebus non sine admiratione conglutinant absque vlla inflammatione aut apostemate: lenit enim dolorem, sanguinisq; fluxum cohibet; breuiter, nullo alio medicamento adhibito omnino ad cicatricem perducit: singulare etiã perhibent esse remediũ aduersus neruorũ pũctiones & vulnera.

EODEM præterea modo adhibetur in apostemate aperto ad emundandum, carnem generandum, & ad cicatricem perducendum: item in inueteratis vlceribus & cuniculosi, in quibus ea solummodo trita interdũ apponitur. Vires variæ.

PORRO quoniam ista remedia huius plantæ certissima sunt, vulgariter iis vtuntur in vniuersis illis prouinciis, & magna habet in æstimatione: multi præterea alij qui inde nauigant vnguentum ex hac herba cum oleo & cera confectum, secum efferre solent, tantam fiduciam in eo collocantes, quasi omnia chirurgica remedia apud se haberent: itaque quacunque occasione in qua chirurgorum opera requiri posset, subito ad vnguentum ex herba Malucana confectum confugiunt, tanquam indubitatum remedium. Vnguentum omnia chirurgica remedia continere creditum.

DE SARGAÇO.

IN celebri illa nec minus metuenda nauigatione del Sargaço (sic enim totũ illud Oceani spatiũ à decimo octauo gradu ad trigesimum quartum ab æquinoctiali ad Septentrionẽ tendens, qui in Indias nauigant, appellant) conspicitur profundũ & spatiosum æquor tectũ herba quadã Sargaço nuncupata, palmum longa, tenuibus ramulis in glomos conuoluta, foliis angustis, tenuibus, & dimidiam vnciam longis, in ambitu admodũ serratis, colore subrufo, gustu insipido, siue insensibili mordicatione prædito, qui potius ex aquæ salugine cõtractus, quàm ipsi plantæ imatus videatur. Ad Vbi Sargaço inuenitur.

Singu-

singulorū foliorū exortus inhaeret semē rotundū vti granum piperis vani & vacui, tenui corallio albo, interdū autem corallio rubro & albo omnino elaboratū, tenerū admodū dum primum ex aqua educitur, & durū si exsiccare sinatur, sed propter tenuitatē admodū fragile, salsa aqua plenū. Nulla radix in hac planta conspicitur, sed sola ruptura vestigia apparent, atque in profundo arenosoq; maris alueo nasci, tenuesq; radices obtinere credibile est, tametsi nōnulli opinentur rapido aquarū quae ex multis insulis in Oceanū influunt cursu, istā herbā euelli & simul trahi. Cū eam opinionē pertinaciter tueretur Naucerus illius nauis qua vehebar, subortaq; esset inter nauigandū hoc mare malacia, quantū acies oculorū extendi potuit, id vndique ista planta contactum vidimus, demissisq; nōnullis iunioribus nautis qui eam herbā à nauis propellerēt, aquamq; repurgarēt, aperte cōspeximus eius herbae glomos simul implexos ex alto mari emergentes, vbi demissa bolide nullus fundus tentari potuit.

Eius plantae
praestantia

HAC planta aceto & sale condita eiusdem saporis est cum Crithmo, siue foeniculo marino, & in eius penuria sumi posset; tum etiam Capparū loco à nauigantibus edī. Iussi illam recenter è mari sumptam capris quas in nauis vehebamus obici, & auidē sanē vesebantur.

Facultates

NULLAS eius facultates comperi, sed quidam è nostris nautis vrinae difficultate laborans, & arenulas crassosque humores eiciens, crudam eam & coctam fortē edit, quoniam illi bene saperet; paucos post dies affirmavit mihi magnum ex illius esu se sentire commodum, secumq; detulit, vt peracta nauigatione, in continenti vteretur.

Lenticula Marina.

* Considerandum an non sit Lenticula marina ferratis foliis nostri Lobelij cuius iconem inter marinas stirpes ad Observationum calcem exhibet.

FINIS.